

ԱՐԶԱԳԱՆԳ

ARTZAKANK - ECHO

Bimestriel bilingue publié à Genève

JUILLET - AOÛT 2018

N° 217

VERS LA CONSOLIDATION DE LA RÉVOLUTION DE VELOURS

Բովանդակություն

- Էջ 4-** Թորոս Ռոսլինի և Սարգիս Պիծակի անտարանները
- Էջ 5-** Դանդաղ բայլերով, բայց գիտը կը ծաղկի, Քաշունիքի գիտապետ - Յունուտի կիրճի հրաշալիքները անելի հասանելի դարձան գրասաշրջիկներուն
- Էջ 9-** Թեւաւոր խօսքեր եւ դարձուածքներ
- Էջ 11-** Կեսարիայի Աբ. Աստուածածին հայկական եկեղեցին կը վերածուի գրադարանի
- Էջ 20-** Ինչո՞ւ՞ Ապրիլի 24, կամ ինչպէս Ջոլյեան եղբայրներն աշխարհին յիշեցրեցին հայերի ջարդի մասին
- Էջ 22-** Ժնևե և Լեման շրջանի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցոյ լուրեր

Sommaire

- P. 3-** Communiqué du comité suisse du Fonds Arménie
- P.6 -** Interview exclusive avec le nouveau ministre de la Diaspora Mkhitar Hayrapetyan
- P. 8-** Le chef de l'Église arménienne plus contesté que jamais
- P. 12-** Schaffhouse - Arménie: de Radio Munot à Hilfe für Armenien
- P. 13-** Salon du livre 25-29 mai 2018: "de Diaspora à Diaspora"
- P. 14-** Stagiaires arméniens de l'UFAR en Suisse: une première
- P. 16-** Découverte de l'Arménie au travers de 4 films de la fondation SEMRA PLUS
- P. 17 -** L'Arménie est élue membre de l'ECOSOC) - Le projet minier d'Amulsar fait l'objet de vives contestations
- p. 19-** Le prix Aurora 2018 décerné à Kyaw Hla Aung
- P. 23-** Nouvelles de l'École Topalian
- P. 24 -** Nouvelles de l'UAS

PRESS OFFICE OF THE GOVERNMENT OF ARMENIA www.gov.am

Le 8 juillet dernier à Erevan, le Premier ministre Nikol Pashinyan a assisté à une rencontre internationale de football (*Legends' Match*) réunissant des ex-stars du ballon, venant des pays européens et de l'Amérique latine. À la fin du match, c'est vers M. Pashinyan que les jeunes fans du foot se sont tournés pour demander un autographe! Deux mois et demi après la Révolution de Velours et son élection au poste de Premier ministre, la popularité de Nikol Pashinyan reste intacte non seulement en Arménie mais aussi dans la diaspora. En effet, les rencontres que le Premier ministre a eues avec les communautés arméniennes ces deux derniers mois en marge de ses visites officielles à l'étranger ont suscité beaucoup d'enthousiasme et ses déplacements à Sochi, à Moscou, dans les villes et villages de Javakhk et à Bruxelles ont donné lieu à des scènes de liesse spontanée sans précédent.

Cette popularité n'est pas étonnante compte tenu de l'impressionnant travail accompli par le nouveau gouvernement en si peu de temps. Les consultations entre les différentes fractions parlementaires sur la réforme du Code électoral sont déjà bien avancées en vue des élections législatives anticipées. D'autre part, les ministres annoncent la prise de mesures visant à limiter les dépenses publiques et à assurer une gouvernance transparente et plus efficace. M. Pashinyan et certains membres de son gouvernement font régulièrement recours à l'utilisation de la vidéo via Facebook pour communiquer leurs messages, annonces, appels et comptes-rendus. Leurs pages sont suivies par des dizaines de milliers d'utilisateurs et l'intérêt du public reste toujours vif. >>>

Avec les compliments de
TAVITIAN
Atelier de sertissage

TAVITIAN S.A. - 18, ch. des Aulx - 1228 Plan-Les-Ouates - Téléphone 022 346 93 02 - Fax 022 346 93 04
tavitian@bluewin.ch

VERS LA CONSOLIDATION DE LA RÉVOLUTION DE VELOURS

➤➤➤ Dans un temps record, M. Pashinyan a réussi à surmonter plusieurs obstacles avec beaucoup de tact et de fermeté. Quelques évènements marquants de cette période méritent d'être mentionnés. Ainsi, malgré les manifestations des familles et proches des Sasna Tsrer (le groupe armé qui avait pris en otage un commissariat de police à Erevan en juillet 2016) et des opposants à l'ancien régime détenus dans les prisons, il a refusé de faire pression sur les tribunaux pour les faire libérer, en insistant sur la séparation des pouvoirs et l'indépendance de la justice. Les juges des tribunaux de différents degrés ont fini par commuer les peines, accorder des sursis ou des libérations conditionnelles ou casser les verdicts de culpabilité d'un certain nombre de détenus considérés comme prisonniers politiques. Plusieurs personnes dont Garo Yeghnukian, Jirayr Sefilian et Guevorg Safaryan ont recouvert la liberté moyennant des cautions fournies par des députés alors que d'autres attendent encore leur tour.

Dans le cadre de l'engagement du Premier ministre pour déraciner la corruption endémique qui a miné le système politique et économique du pays depuis l'indépendance, des inspections ont été réalisées dans l'administration en commençant par les douanes, l'armée, les écoles, et d'autres services de l'État, pour continuer auprès des grandes entreprises. Grâce aux efforts conjoints du Service de Sécurité National (SSN) et de la Police, un certain nombre de procédures pénales ont été ouvertes et ont permis à l'État, selon M. Pashinyan, de récupérer 20'622 milliards de drams (environ USD 42 millions de dollars) en taxes non-payées et d'autres abus financiers. Il a promis d'attribuer 10 milliards de drams (environ USD 21 millions) en subsides aux régions en dehors de la capitale.

Un des cas les plus médiatisés fut celui de la chaîne des supermarchés "Yerevan City" appartenant au député et oligarque Samvel Aleksanyan où l'on a découvert un mécanisme de détournement de la taxe sur le chiffre d'affaires et de la TVA. Ce même mécanisme aurait fonctionné chez d'autres entreprises. Les menaces de ces chaînes de supermarchés d'augmenter les prix en cas de pénalités ont été neutralisées par M. Pashinyan, qui a fait appel à la population via sa page facebook de boycotter *"les voleurs et les corrompus qui essaient de prouver avec ces augmentations que l'illégalité est mieux que la légalité"*, suivi d'un autre message dans lequel il montrait que le supermarché Carrefour n'avait pas augmenté ses prix. Les grosses chaînes de distribution ont cédé en moins de 24 heures et ont annoncé la fin des augmentations!

Mais l'affaire la plus choquante a été l'arrestation, le 16 juin, du député républicain et président de l'Union des volontaires "Yerkrapah" Manvel Grigoryan suite à la découverte, lors de la perquisition de ses propriétés, d'un arsenal et d'une collection de dizaines de véhicules anciens et modernes y compris des véhicules et une ambulance destinés à l'armée. Des stocks de conserves militaires, de médicaments et d'uniformes militaires ainsi que de différents types de produits alimentaires issus des aides envoyées par les écoliers aux soldats stationnés en première ligne en Artsakh pendant les jours de guerre d'avril 2016 ont également été trouvés chez lui.

Parmi les hauts fonctionnaires et personnalités de l'ancien régime qui se trouvent dans le collimateur de la justice, citons Levon et Alexander (Sashik) Sargsyan, les frères de l'ex-président Serge Sargsyan, et leurs enfants. Ils sont soupçonnés d'enrichissement illégal, pour le premier, et de détention d'armes et de stupéfiants pour le second. Les enquêtes sont en cours et les intéressés ont été entendus par le SSN et relâchés à l'exception de Hayk, fils d'Alexandre, qui est soupçonné de tentative de meurtre.

L'autre évènement majeur de ces derniers mois fut la démission, le 9 juillet, du maire d'Erevan Taron Margaryan sur fond de l'investigation sur la légalité de ses possessions et de la découverte de la fraude financière au sein de la Fondation Erevan dont il présidait le conseil d'administration. Cette démission vient après tant d'autres au niveaux municipal, administratif et judiciaire avec parfois des révélations surprenantes.

La guerre contre la corruption suit son cours, les figures de l'ancien régime s'éloignent graduellement et le gouvernement essaye de promouvoir les investissements étrangers, de trouver des solutions à de nombreux problèmes hérités de l'ancien régime et de faire face aux menaces de guerre azébaïdjanaïses sur les plans militaire et diplomatique. Une autre étape plus longue et ardue commence maintenant, celle de la mise en œuvre des réformes déjà annoncées dans tous les domaines, tout en poursuivant la Révolution de Velours en termes de valeurs sociales et citoyennes notamment au niveau individuel. À ce stade, les efforts de chacun(e) comptent pour qu'on ressente enfin une amélioration du niveau de vie et des services publics. Cette révolution nous a montré que le peuple arménien est capable de prendre son destin en main et de réaliser ses rêves. Il suffit d'en avoir la volonté! ■

Maral SIMSAR

ԱՐԶԱԿԱՆԿ **ARTZAKANK - ECHO**

Rue de la Terrassière 58 - 1207 GENEVE-SUISSE
Tél. +41(0)78 892 93 31 - artzakank@yahoo.com

Responsable de publication: Maral Simsar
Prix d'abonnement annuel: CHF 30.- (6 numéros)
CCP 12-17302-9 - IBAN CH-07 0900 0000 1201 7302 9

PREMAT S.A.

IMPORT & EXPORT

9, RUE DES ALPES

CH - 1201 GENEVE

TEL. 022 731 69 35

COMMUNIQUÉ DU COMITÉ SUISSE DU FONDS ARMÉNIE

Հայաստանի համահայկական հիմնադրամ
Hayastan All Armenian Fund

4 juillet 2018

Chers compatriotes, chers amis,

Le Comité Suisse du Fonds Arménie a décidé, au cours de sa réunion extraordinaire de ce jour, de suspendre tout transfert de dons au comité central du Fonds Arménie Himnadram jusqu'à ce que la justice éclaire la situation actuelle.

Le Comité Suisse du Fonds Arménie a appris hier l'arrestation du directeur exécutif du Fonds Arménie Himnadram, Ara Vardanyan, survenue le 2 juillet 2018 à Erevan. Le Service de sécurité nationale (SSN) d'Arménie le soupçonne de s'être «approprié» des sommes et d'avoir «abusé» de sa position, en s'étant servi d'une carte bancaire qui bénéficie d'une ligne de crédit du Himnadram pour des «buts personnels», y compris pour parier sur des sites de jeux en ligne. Selon le SSN, les sommes en question représentent, de 2016 à 2018, l'équivalent de 279'000 dollars. Toujours selon le SSN, Ara Vardanyan a déclaré aux enquêteurs qu'il a remboursé au Himnadram ces sommes «pour occulter» ses opérations. A ce stade de l'enquête, on ne dispose pas d'autre précision. On ne sait pas, en particulier, à quelle hauteur les sommes ont été remboursées ni la répartition exacte des moyens de remboursement utilisés.

Au nom du Comité Suisse du Fonds Arménie, nous tenons à souligner que l'intégralité des fonds récoltés par nos soins ont bien été utilisés pour les projets auxquels ils étaient destinés. Nous avons en effet toujours privilégié des projets modestes à la hauteur de nos capacités avec une entière transparence quant aux devis, coûts et réalisations. Le président de notre comité a toujours personnellement visité et inspecté les projets tels que l'Hôpital de Noyemberyan, l'Ecole de Khashtarak, l'Ecole Tchaikovsky, l'Orphelinat pour enfants avec handicaps de Gyumri incluant la piscine rééducative et son laboratoire, l'Ecole Olympus ainsi que notre dernier projet de forage de puits pour l'agriculture dans l'Artsakh qui a été inauguré en sa présence le 16 mai dernier et qui bénéficiera à 800 familles d'agriculteurs.

Nous sommes convaincus que la lumière sera faite sur cette affaire et que le gouvernement issu de la «Révolution de velours» en Arménie, qui a fait de la lutte contre la corruption sa priorité absolue, saura rétablir la confiance pour que le Himnadram poursuive son action de soutien durable au développement de l'Arménie et de l'Artsakh.

Avedis Kizirian, président
Vanik Baghramian, trésorier
Noubar Guedekian, secrétaire

Ndlr: Le 6 juillet, Ara Vardanyan a été libéré contre le versement d'une caution de 1 million de drams. Le SSN a annoncé qu'il était en train de vérifier les documents financiers du Fonds Arménie pour détecter d'éventuels autres détournements et "vérifier la légalité" de ses dépenses.

Le président Armen Sargsyan et M. Bedros Terzian (© shantnews)

Le 10 juillet M. Vardanyan a présenté sa démission au Président de la République d'Arménie et président du Conseil des Gouverneurs du Fonds Arménie, M. Armen Sargsyan. Le lendemain, ce dernier a proposé aux membres de du Conseil la formation d'un comité de sélection pour la nomination d'un nouveau directeur exécutif, qui aura lieu au terme d'un appel public à candidatures. Ce comité sera composé de représentants du Président et du Premier ministre de la République d'Arménie, du Président de la République d'Artsakh et de M. Albert Boghossian, membre du Conseil des Gouverneurs. Il sera placé sous la présidence de M. Bédros Terzian, président du Fonds Arménien de France. En outre, pour assurer l'intérim, à la demande de M. Sargsyan, M. Terzian a été nommé directeur exécutif du Fonds arménien Hayastan. ■

Suivez notre page facebook

<https://www.facebook.com/artzakank/>

Dans ce quartier de New York où il était né et qu'il avait rarement quitté, Hrant se sentait bien. Pour lui, chaque rue, chaque arbre, chaque maison délimitait une géographie simple et naturelle, celle de ses racines, tandis que le pays de ses lointaines origines ressemblait à un fantôme, prenant seulement vie quand, depuis son lit, il entendait ses parents, dont les voix traversaient la cloison, parler arménien entre eux. Hrant essayait de suivre la conversation, il cherchait en vain à retrouver les rares mots qu'il avait réussi à mémoriser, quelques bribes en vérité, insuffisantes en tout cas pour saisir ce qui, de l'autre côté du mur, agitait à ce point les interlocuteurs...

Extrait de *L'Impératrice des Indes*, le nouveau roman de Harry Koumrouyan (éditions de l'Aire).

**ՓՐԿՈՒԱԾ ԶԵՌԱԳՐԵՐ
ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆԻ ԵՒ ՍԱՐԳԻՍ ՊԻԾԱԿԻ ԱԲԵՏԱՐԱՆՆԵՐԸ**

Աղթամարի վանքում որպես սրբութիւններ պահուած և պահպանուած ձեռագրերից են **Թորոս Ռոսլինի «Դաշունահար»** և **Սարգիս Պիծակի «Յրաշագործակ» Աւետարանները:**

Թորոս Ռոսլինի այս Աւետարանը (Մաշտոցի անուան Մատենադարան, ձեռագիր 5458), ինչպէս նրա ընդօրինակած կամ ծաղկած միւս ձեռագրերը, անցել է փոթորկոտ ճանապարհ: Զեռագրի թերթերին պահպանուած գրչութեան յիշատակարանը վկայում է, որ «այս աստուածախօս, աստուածունակ, երկրպագելի և պաշտելի սուրբ Աւետարանն» ընդօրինակուել է 1266թ., Կիլիկեան Յայաստանի Յռոմկլա քաղաքում: Զեռագրի մագաղաթեայ թերթերը գրուած են համաչափ և գեղեցիկ երկաթագրով, նկարազարդուած են ոսկեգօծ լուսանցազարդերով և զարդագրերով, որոնք, ըստ ուսումնասիրողների, պատկանում են Թորոս Ռոսլինին: Զեռագրի պատուիրատու-ստացողը Յայոց Յեթում Ա. արքան էր, ով ձեռագրի յիշատակարանում անուանուած է «աստվածասեր և բարեպաշտ թագաւոր»:

Գեղագիր և շքեղ նկարազարդումներով այս գրչագիրը կտրատուել և թրատուել է Մեծ եղեռնից դեռևս մի քանի հարիւր տարի առաջ անօրէն և այլադաւան թշնամու ձեռքով: Մատենադարանի գլխաւոր աւանդապահ Արտաշէս Մաթևոսեանը, ուսումնասիրելով այս ձեռագրի անցած պատմութիւնը, նշում է, որ այն «Մատենադարան է մուծուել Աղթամարից բերուած ձեռագրերի հետ Մեծ եղեռնի տարում, սակայն իր եղեռնն ապրել է դրանից ուղիղ հինգ հարիւր տարի առաջ՝ 1400 թ., Լէնկ-Թիմուրի երրորդ աշխարհաւեր արշաւանքի ժամանակ»: Ամբողջական Աւետարանից պահպանուել են միայն 39 դաշունահար թերթեր: 15-րդ դարասկզբին Վասպուրականում Յովհաննէս քահանան, տեսնելով փառահեղ Աւետարանից մնացած դաշունահար մասունքները, որոշում է պահպանել դրանք: Նա մի նոր ձեռագիր է ընդօրինակում՝ մէջը համապատասխանաբար տեղադրելով մագաղաթեայ թերթերը: Նորոգման իր յիշատակարանում Յովհաննէս քահանան գրում է, որ Աւետարանն ահարկու և սոսկալի վիճակում էր, այնպէս էր մասնատուած և թրատուած թշնամու ձեռքով, ինչպէս գառն է հոշոտուում գայլերի կողմից:

Դարեր անց սուրբ ձեռագիրը կրկին յայտնուում է մահմեդականների ձեռքին: 1900թ. այն գերութիւնից ազատում և ընծայում են Աղթամարի վանքին: 1915-1916թթ., երբ Գեորգ Ե Կաթողիկոսի (կթղ. 1911-1930) ցուցումով Լիմի վանահայր Յովհաննէս վարդապետ

Հիւսեանը, Կտուցի միաբան Ստեփան վարդապետը, Աղթամարի միաբան Դանիէլ վարդապետ Չարոյեանը և պատմաբան Սմբատ Տէր-Աւետիսեանը Վասպուրականում ձեռագրեր էին հաւաքում, այս Աւետարանը ևս փրկուում է և տեղափոխուում Ս. Էջմիածին, իսկ այնտեղից՝ Մաշտոցի անուան Մատենադարան՝ որպէս Ռոսլինեան արուեստի մի շքեղ նմոյշ:

Նշանաւոր գրիչ և ծաղկող Սարգիս Պիծակը 1336թ. Կիլիկեան Յայաստանի Սիս մայրաքաղաքում ստեղծում է իր հերթական Աւետարանը (Մաշտոցի անուան Մատենադարան, ձեռագիր 5786): Մագաղաթեայ գեղեցկագիր Աւետարանի ընդօրինակութիւնն աւարտելուց յետոյ այն ծայրէ ի ծայր ծաղկում է՝ զարդարելով սուրբ աւետարանիչների և 14 տերունական պատկերներով, գլխագրերով և նրբաոճ լուսանցազարդերով: Զեռագրի թերթերին դրոշմուած այս նկարազարդումները կատարուած են ոսկով, կապոյտով ու կարմիրով և այլ վառ երանգներով: Զեռագրի պատուիրատուն Անդրէաս արեղայ Կոչեցին է, ով ստանում է սրբազան ձեռագիրը՝ «իբրև միխթարութիւն մարմնի և հոգու այս և հանդերձեալ կեանքում, իբրև բարի յիշատակ և երանութեան զաւակ Սիոնում»:

Թէև արուեստաբաններին քաջ ծանօթ է այս ձեռագիրը՝ իր ճոխ մանրանկարների շնորհիւ, սակայն դժուար թէ յայտնի է, թէ այն համարուել է հրաշագործ, իսկ եղեռնալից տարիներին դժուարութեամբ փրկուել:

Աւետարանը դարերով պահուել է Աղթամարի վանքում և կոչուել «Յրաշագործակ Աւետարան» կամ «Գանձ արքունական»: Քանի անգամ այլադաւան թշնամին գերի է վերցրել սուրբ Աւետարանը՝ գիտակցելով նրա մեծ արժէքը, սակայն ամէն անգամ բարեպաշտ հայերը միաւորուելով՝ բազում ոսկեդրամներ են տուել որպէս փրկագին և, գնելով ձեռագիրը՝ վերադարձրել Աղթամարի Սուրբ Խաչին: 1602թ. ոմն պարոն Դարաբէկ իր արդար վաստակով պատուիրում է Յովսէփ կազմողին նորոգել և կազմել հրաշագեղ Աւետարանը, կազմը զարդարել ոսկով և արծաթով:

Մէկ անգամ չէ, որ ձեռագիրը բռնագրաւուել է անօրէնների կողմից: 1705/6թ. Աղթամարի Յայրապետ Ա. Կաթողիկոսը բազում սրբութիւններ է ազատագրում, որոնց թւում Ս. Անդրէաս առաքեալի մասունքները և Յրաշագործակ Աւետարանը՝ ի պահ դնելով Աղթամարի Ս. Խաչ եկեղեցում: Աղթամարի վերջին կաթողիկոս Խաչատուր Բ Ռշտունեցին (կթղ. 1864-1895) Աղթամարի թանգարանում սրբազան ձեռագրերի, նաև Յրաշագործակ Աւետարանի համար յատուկ տեղ է պատրաստում՝ անկորուստ և անվնաս պահելու համար: 1915-1916թթ. այս գրչագիրը Վասպուրականի փրկուած այլ ձեռագրերի հետ տարուում է Ս. Էջմիածին, իսկ այնտեղից՝ Մաշտոցի անուան Մատենադարան: ■

*Լուսինէ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ
Մաշտոցի անուան Մատենադարանի գիտաշխատող
«Շողակն Արարատեան» երկշաբաթաթերթ*

ԴԱՆԴԱՂ ԲԱՅԼԵՐՈՎ, ԲԱՅՑ ԳԻՐԸ ԿԸ ԾԱՂԿԻ. ԲԱՇՈՒՆԻՔԻ ԳԻՐԱԴՆԵՑ

Տաթևիկ ԱՐԱՑԱՆԵԱԼ

Արցախի Հանրապետության Քաշաթաղի շրջանը կը գտնուի Քաշունիք գիւղը: Քաշունիք համայնքը կ'ընդգրկէ 3 գիւղ՝ Քաշունիք, Կերին Քաշունիք եւ Սորաջուր: Քաշունիք համայնքի սահմանային գոտիով կը հոսի Հագարի գետը: Համայնքը հարթավայրային է, ունի 2593.9 հեկտար տարածք, որմէ 1277.2 հեկտար գիւղատնտեսական նշանակութեան, 1184.9 հեկտարը անտառային հողեր են: Բնակիչները հիմնականին մէջ կը զբաղին գիւղատնտեսութեամբ եւ անասնապահութեամբ: Կը ցանեն ցորեն, գարի, հաճար: Գիւղին աշխարհագրական դիրքը եւ բնակչիմայական պայմանները բարենպաստ են շաբթ մը պտուղներ՝ ծիրան, դեղձ, նուռ, թուփ, արքայնաբիւնջ, տանձ, աճեցնելու համար:

Բնակչութեան թիւը 70 է՝ 23 տուն: Ինչպէս կը նշէ 2011 թուականէն Քաշունիքի գիւղապետ Լեւոն Մովսիսեանը, վերաբնակեցուցիւ ենք, 1990-ական թուականներու վերջերը, գիւղին բնակչութիւնը աւելի շատ էր: «Դպրոցի Նախկին շէնքին մէջ աշակերտները երեք հերթով դասի կը յաճախէին, աւելի քան 80 աշակերտ ունէր դպրոցը», նշած է Լեւոն Մովսիսեանը եւ՝ աւելցուցած, որ հետագային ներքին գաղթի եւ արտագաղթի պատճառով բնակչութեան թիւը նուազած է:

Իսկ վերջին 10 տարիներուն, ըստ գիւղապետին, գիւղէն հեռացող չէ եղած: «Այժմ բնակողներէն ոչ մէկը երթալու միտք ունի: Պատրաստ ենք Նոր ընտանիքներ ընդունելու. 3 տուն ունինք, ուր կրնանք մարդ տեղադրել: Երիտասարդներ կան, որոնք այստեղ ծնած, մեծցած ու ամուսնացած են: Ճիշդ է՝ դանդաղ քայլերով, բայց գիւղը կը ծաղկի», ըսած է երիտասարդ գիւղապետը:

Գիւղը 2007 թուականէն ելեկտրականութիւն ունի, ապահովուած է նաեւ խմելու ջուրով: Ըստ գիւղապետին, թէ՛ շրջվարչակազմի աջակցութեամբ, թէ՛ գիւղացիներու ջանքերով ամէն տարի որոշ աշխատանք կը կատարեն գիւղին մէջ՝ ապրելու պայմանները բարելաւելու ուղղութեամբ: Սակայն ներկայիս լուծման կարօտ կը մնան համացանցի կապի բացակայութեան, դէպի գիւղ տանող ճանապարհի վերանորոգման, դպրոց խմելու ջուր հասցնելու խնդիրները: «Գիւղին մէջ խմելու ջուր կայ, բայց դպրոցը չունի. աշակերտները խմելու ջուրը իրենց հետ շիջերով կը բերեն, իսկ այստեղ մայիսէն ջեր-

ՅՈՒՆՈՏԻ ԿԻՐԸԻ ՀՐԱՇԱԼԻՔՆԵՐԸ ԱԻՆԻ ՀԱՍԱՆԵԼԻ ԴԱՐՁԱՆ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐՈՒՆ

Յունոտի կիրճը յայտնի է իբրեւ արցախցիներուն ու Արցախ ժամանած հիւրերու, զբօսաշրջիկներու կողմէ սիրուած վայր: Յունոտի կիրճին մէջ գտնուող «Չունտիկներ» (հովանոցներ) կոչուող իւրօրինակ տեսարժան վայր հասնիլը այսուհետեւ կարելի է աւելի կարճ, բարեկարգ ու ապահով արահետով: Ըստ «Ապառաժ»-ի՝ Արցախի մշակոյթի, երիտասարդութեան հարցերու եւ զբօսաշրջութեան նախարարութեան եւ Հայ լեռնագնացներու միութեան (Armenian hikers association) համագործակցութեամբ ոչ միայն բարեկարգուած է արահետը, այլ նաեւ կառուցուած է փայտե ապահով կամուրջ՝ գետը անցանելի դարձնելու համար:

Նշենք, որ կամուրջի բացումը տեղի ունեցաւ Կիրակի, 17 Յունիսին:

«Հայ լեռնագնացներու միութեան (Armenian hikers association) հետ իրականացուող համագործակցութիւնը շարունակական պիտի ըլլայ: Անոր արդիւնքով՝ Արցախի իրաշալի բնութիւնն ու տեսարժան վայրերը աւելի հասանելի պիտի դառնան զբօսաշրջիկներուն: Յունոտի կիրճ տանող արահետի բարեկարգումը այս ծրագիրին յաջող մեկնարկն է», - նշեց բացման հանդիսութեան ներկայ գտնուող նախարար Սերգէյ Շահուերդեան:

Բարեկարգման գաղափարը ծագած է անցեալ տարի, երբ Թելմա Ալթուն Արցախ կը գտնուէր: Արշալին ընթացքին, հասնելով Յունոտի կիրճ, ան խոստացաւ, որ կամուրջներու հարցը պիտի լուծուի:

«Առաջին կամուրջը արդէն պատրաստ է: Կը ծրագրենք Շուշիէն մինչեւ Քարինտակ հաստուածին վրայ երեք կամուրջ կառուցել: Բացի այդ, ծայրէ-ծայր բարելաւուած է ամբողջ արահետը, դժուարանցանելի հատուածները փոխուած են, կառուցուած են Նոր արահետներ», - հայարտութեամբ յատնեց Հայ լեռնագնացներու միութեան ներկայացուցիչ Գեորգ Գասպարեան:

Յայտնենք, թէ երկրորդ փայտե կամուրջի շինարարութիւնը սկսած է Յուլիսին: ■

(ԱՄՊԱՐԷԶ)

մաստիճանը 30 աստիճանէն բարձր կ'ըլլայ», նշած է Լեւոն Մովսիսեանը՝ յոյս յայտնելով, որ խնդիրները շուտով կը լուծուին: ■

(ԱԶՂԱԿ)

INTERVIEW EXCLUSIVE AVEC LE NOUVEAU MINISTRE DE LA DIASPORA MKHITAR HAYRAPETYAN

"Le plus important est de renforcer les liens avec la patrie ainsi que de promouvoir l'intérêt pour la maîtrise de la langue et la culture arméniennes"

La nomination de Mkhitar Hayrapetyan au poste de ministre de la Diaspora en mai dernier a été accueillie avec une certaine méfiance dans les milieux conservateurs de la Diaspora, notamment en raison de son jeune âge. Mais la méfiance initiale a vite cédé sa place à l'étonnement voire même à l'admiration lorsqu'on a appris que le plus jeune des membres du gouvernement Pashinyan était le concepteur de l'idée de la marche "kayl ara merjin Serjin" (fais un pas et rejette Serge), le point de départ de la Révolution de Velours. Vu l'étendue du champ d'action de son ministère, Mkhitar Hayrapetyan s'est tout de suite retrouvé sous le feu des projecteurs des médias. D'autre part, il partage avec le Premier ministre et un grand nombre de hauts-fonctionnaires de la nouvelle équipe l'esprit ouvert et communicatif ainsi que la détermination de mener à bien le programme du nouveau gouvernement. Il suffit de suivre sa page facebook et ses interventions publiques pour s'en rendre compte.

Né en 1990, Mkhitar Hayrapetyan est diplômé du Département des études orientales de l'Université d'État d'Erevan. Auteur d'articles scientifiques, il a travaillé en tant qu'expert sur le Moyen-Orient et surtout la Turquie pour plusieurs journaux locaux. En 2016, il a fondé le *Civic Education and Youth Empowerment Center*. Membre fondateur du parti Contrat Civil, il fait partie de son Conseil politique. De 2016 à 2018, il a été le coordinateur des affaires de la Diaspora au sein de ce parti.

Artzakank a réalisé cette interview exclusive avec M. Hayrapetyan qui, malgré son emploi de temps chargé, a accepté de répondre à nos questions.

Après la Révolution de Velours, quels sont les objectifs du ministère de la Diaspora?

Tout d'abord, je souhaite remercier tous les Arméniens pour l'aide, l'enthousiasme et le soutien manifestés pendant la période de la Révolution de Velours. Le fait que le mouvement de désobéissance pacifique qui a commencé à la veille du 100ème anniversaire de la reconstitution de l'État arménien ait eu une portée nationale était symbolique. La Diaspora est devenue la toile de fond de la révolution d'amour et de solidarité, qui a triomphé grâce à la volonté de toute la nation, créant ainsi un nouvel éveil, en renforçant l'Etat arménien et rehaussant l'image du pays. Bien sûr, nous remercions également les médias de la Diaspora, y compris votre journal, pour avoir présenté de manière appropriée le processus et la philosophie de la renaissance nationale.

Pour répondre à votre question, le ministère de la Diaspora a aujourd'hui trois objectifs principaux: promouvoir le processus de rapatriement, s'engager dans la préservation de l'identité arménienne dans la Diaspora et réunir le potentiel intellectuel des Arméniens dans le monde. Je n'ai pas peur d'avoir des rêves ambitieux et je suis confiant qu'avec l'aide de la Diaspora et les efforts de chacun, nous raviverons l'idée du rapatriement, nous construirons ensemble cette Arménie, où chaque Arménien voudra retourner en assumant les droits et responsabilités de citoyen, maître de son pays. Je pense que ce processus est irréversible.

Dans une de mes interviews, j'ai mentionné qu'indépendamment de nos idées sur le rapatriement, la Diaspora existe aujourd'hui et existera encore demain. En ce sens, nous avons encore beaucoup à faire pour la préservation de l'identité arménienne dans la Diaspora. Je ne souhaite pas m'étendre sur les processus de mondialisation et de nivellement, mais la préservation de l'identité arménienne dans la Diaspora est une priorité pour nous. Le plus important est de renforcer les liens avec la patrie ainsi que de promouvoir l'intérêt pour la maîtrise de la langue et la culture arméniennes.

Nous avons beaucoup à faire pour consolider le potentiel pan-arménien. A l'avenir, nous envisageons d'organiser un *Startup Summit* avec la partici- >>>

La Gaîté depuis 1928

La Gaîté/Intercome SA
13, Rue de la Rôtisserie
1204 Genève
022 311 87 08
info@lagaite.ch
www.lagaite.ch

Articles de fêtes

Guirlandes, ballons & cotillons
Costumes & accessoires de déguisements
Farces & attrapes
Drapeaux

INTERVIEW EXCLUSIVE AVEC LE NOUVEAU MINISTRE DE LA DIASPORA MKHITAR HAYRAPETYAN

»»» pation des jeunes de la Diaspora, ce qui contribuera à réunir les idées innovatrices et le potentiel de la jeunesse pan-arménienne.

A travers quels projets comptez-vous mettre en œuvre ces idées? Allez-vous maintenir les programmes déjà en cours et les événements pan-arméniens ou avez-vous décidé d'y apporter des changements?

En ce qui concerne la première question, j'y ai déjà partiellement répondu. Vous savez probablement que cet été, nous avons réuni les programmes «Ari toun» et «École d'été Spyurk» du ministère de la Diaspora en un nouveau programme éducatif «Qayl depi toun». Ce programme s'adresse aux enfants et jeunes de la diaspora âgés de 13 à 21 ans et se déroulera du 10 au 24 août. Il y avait de sérieux soupçons sur des risques de corruption, et nous avons décidé de fusionner les programmes en excluant tous ces facteurs, mais en même temps, en mettant en place les programmes prévus. Mais l'été prochain, «Qayl depi toun» se déroulera par étapes et tous les jeunes Arméniens de la Diaspora qui souhaitent participer, en auront la possibilité.

Bien sûr, il y aura aussi des changements dans les autres programmes, à la fois de contenu et de format, avec une nouvelle pensée, un nouveau style et une nouvelle logique de développement de relations basée sur l'amour et la sincérité.

Une grande partie de la Diaspora reste à l'écart des organisations arméniennes et/ou reste indifférente aux événements qui ont lieu en Arménie et en Artsakh. Dans cette majorité, il y a des professionnels ayant réussi dans différents domaines, qui ne sont pas connus des leaders des communautés ou sont ignorés par ces derniers. Quels moyens allez-vous mettre en place pour créer des liens et communiquer avec cette partie importante des communautés de la Diaspora?

C'est effectivement un problème. Je souligne souvent qu'une révolution doit aussi avoir lieu dans les relations Arménie-Diaspora. Nous devons travailler dans une atmosphère plus ouverte et coopérative. C'est seulement de cette manière que la Diaspora

pourra sentir le pouls de l'Arménie et le dialogue servira de base à notre coopération. Je déclare de manière confiante que le ministère que je dirige ne manifesterà plus aucune approche discriminatoire.

Pour ce qui est d'établir un dialogue ou des liens, je peux indiquer qu'à cet égard, les dernières technologies nous offrent de nombreuses opportunités. Nous sommes atteignables pour chaque membre de la Diaspora et le ministère de la Diaspora doit représenter les intérêts et les droits de chaque Arménien à travers le monde.

J'ai bon espoir qu'un champ d'information pan-arménien sain et viable se mettra en place qui permettra aux Arméniens du monde entier de recevoir des informations impartiales et pratiques sur ce qui se passe en Arménie, en Artsakh et dans la Diaspora.

Le ministre joue aux échecs avec un jeune de la Diaspora

Quelques représentants de la Diaspora occupent des postes dans votre ministère. Pouvez-vous nous présenter ces personnes et les tâches qu'ils seront amenés à accomplir?

Dès mon premier jour de mandat, j'ai annoncé que le ministère de la Diaspora comprendra également des collaborateurs de la Diaspora. Malheureusement, il y a certaines contraintes légales à ce propos. Pour les postes discrétionnaires du ministère, je n'ai pas hésité à engager des personnes nées et élevées dans la Diaspora, ces dernières pouvant grandement contribuer au travail efficace du ministère.

Mon adjoint, Babken Der Grigorian, est né à Paris et a grandi et étudié aux Etats-Unis. Economiste de profession, il a collaboré avec un certain nombre d'organisations internationales de défense des Droits de l'Homme et d'organismes de développement, notamment *The HALO Trust*, *Transparency International* et le PNUD. Depuis février 2018, il a été conseiller du défenseur des droits de l'homme de la République d'Artsakh tout en assumant le poste de conseiller économique pour le Vice premier ministre de la République d'Arménie sur une base volontaire.

Mon conseiller (sur une base volontaire), Vahe Keushgueryan, est né à Homs et a grandi à >>>

LE CHEF DE L'ÉGLISE ARMÉNIENNE PLUS CONTESTÉ QUE JAMAIS

Mélinée LE PRIOL

Il y a trois mois, en Arménie, un vaste mouvement populaire aboutissait à la démission du président de la République.

C'est désormais au tour du catholicos Garegin II, jugé trop proche de l'ancien pouvoir, de faire l'objet d'une virulente contestation.

«Nouvelle Arménie, nouveau patriarche!» La revendication de ces centaines de manifestants arméniens est claire: le départ du catholicos Garegin II, dans la foulée de la «Révolution de velours» qui a porté à la tête du gouvernement, le 8 mai dernier, le député d'opposition Nikol Pashinyan.

À l'époque déjà, des portraits de personnages associés au régime de l'ancien président Serge Sargsyan étaient apparus dans la capitale Erevan. Or entre deux oligarques figurait le visage de Garegin II, chef de l'Église apostolique arménienne depuis 1999.

«Il y a toujours eu une forme d'opposition au catholicos, depuis son élection vraisemblablement entachée d'illégalité, mais la contestation s'est amplifiée depuis les événements d'avril-mai», explique l'historien Philippe Sukiasyan, également diacre de l'Église arménienne.

Faire taire la contestation

Le 6 juillet, des manifestants se sont introduits au siège patriarcal du catholicos d'Etchmiadzine, où ils ont passé plusieurs nuits sous des tentes. Le 14 juillet, des contestataires ont barré la route du véhicule du catholicos, avant de le prendre à partie et de le molester de manière assez virulente. Le parquet a ouvert une enquête quelques jours plus tard.

Pour faire face à la crise, le Patriarcat a convoqué une réunion d'urgence du Conseil suprême spirituel le 10 juillet, rassemblant notamment des religieux arméniens de la diaspora.

Dernier événement en date, mardi 17 juillet, le catholicos a décidé de réduire à l'état laïc le père Koryun Arakelyan, ancien supérieur du monastère de Sainte-Gayané d'Etchmiadzine et tête de proue de la contestation de ces dernières semaines. «Garegin II a toujours procédé ainsi pour faire taire ses opposants, rappelle Philippe Sukiasyan. Mais étant donné le contexte, cette décision pourrait encore envenimer la situation.»

Le «patriarche des riches»

Environ 250 personnes prendraient aujourd'hui part à ce mouvement somme toute assez circonscrit – essentiellement des laïcs et des prêtres mariés, pas d'évêques semble-t-il. De l'avis des observateurs, ce

INTERVIEW EXCLUSIVE AVEC LE NOUVEAU MINISTRE DE LA DIASPORA MKHITAR HAYRAPETYAN

►►► Beyrouth. Il a obtenu un bachelor en informatique de l'Université La Verne de Los Angeles. Après avoir vécu 10 ans à San Francisco, Vahé a déménagé en Italie. Il vit en Arménie depuis 2009 avec sa famille et a fondé ici la société de conseil en vin «Semina Consulting». Actuellement, il est le propriétaire de «Wine Works», le co-fondateur et le président du conseil de «EVN Report» et de «Impact Hub Yerevan», ainsi que le co-fondateur de l'Académie du vin d'Erevan (EVN).

Mon assistante, Lucy Vana Garabedian, est une Arménienne de Syrie. Elle est diplômée du département de journalisme de l'Université d'Etat d'Erevan et étudie actuellement les relations publiques et la technologie de communication. C'est une jeune femme brillante, intelligente et active.

Je peux assurer que leur présence a apporté une nouvelle couleur et un nouveau souffle au ministère.

Est-ce qu'une visite en Suisse fait partie de votre agenda? Si oui, quand?

Mon agenda est relativement chargé et j'ai beaucoup d'engagements et de réunions dans un proche avenir. Je n'ai pas encore prévu de me rendre en Suisse, mais j'espère pouvoir le faire pendant mon mandat afin de faire connaissance avec la communauté arménienne. ■

(Propos traduits de l'arménien par P.S.)

(Photos de la page facebook du ministre Hayrapetyan)

n'est pas tant l'Église apostolique qui est visée – celle-ci demeure reconnue comme une «Église nationale» par la quasi-totalité des Arméniens – que la personne et l'entourage du catholicos.

«Garegin II est considéré comme le patriarche des riches, il s'est toujours montré avec de grosses fortunes, explique le journaliste Tigrane Yégavian, spécialiste de l'Arménie. Il est intégré dans un système d'oligarchie et de captation des ressources et le peuple le sait très bien. En fait, il considère l'Église arménienne comme une multinationale dont il serait le PDG.»

« Déjà quand il était archevêque d'Erevan, le catholicos actuel était davantage un administrateur qu'un pasteur, renchérit Philippe Sukiasyan. C'est un homme plus porté sur le matériel que sur le spirituel. Mais ayant été formé à l'époque soviétique, il est aussi le produit de son époque ! »

Une destitution possible ?

Une destitution est-elle envisageable? Difficilement, puisque dans l'Église arménienne, seul le catholicos peut convoquer le concile qui pourrait le destituer... Par ailleurs, Garegin II n'est pas homme à démissionner, si l'on en croit le diacre et historien Philippe Sukiasyan. «C'est un battant qui n'a pas peur de la provocation», assure-t-il. ■

(La Croix)

ԹԵՒԱԽՈՐ ԽՕՍՔԵՐ ԵՒ ԴԱՐՁՈՒԱԾՔՆԵՐ

Արմենակ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

(Ա. Բ. Ա. Գ. մասերը նախորդ թիվերուն մէջ)

*** Լուկուլլոսեան խնջոյք

Լուկուլլոսը հռոմեացի զինուորական մըն էր, որ ապրած է Ա. դարուն Քա.: Սա նոյն այն Լուկուլլոսն է, որ արշաւեց Հայաստան ու ճակատեցաւ Տիգրան Մեծի ու անոր աներոջ՝ Միհրդատի միացեալ բանակներուն դէմ առանց տանելու համոզիչ յաղթանակ մը, որուն տիրացաւ Պոմպէոս իրմէ ետք:

Լուկուլլոսի կը վերագրուին ռազմական կարգ մը փայլուն յաղթանակներ, բայց եւ այնպէս անոր անունը շատ անելի կապուած է կերուխումի ճոխ սեղաններու,– որոնք իր իսկական նախասիրութիւնն էին եւ որոնց շուրջ ան կը յատկանշուէր իր որկրամոլութեամբ,– քան թէ իր քաջագործութիւններուն ու յաղթանակներուն:

Անգամ մը, երբ իր խոհարարին պատրաստած ճաշը այնքան ալ ճոխ չէր, որքան կ'ըլլային անոնք սովորաբար, Լուկուլլոս նկատել տուաւ խստութեամբ. – Չէի՞ր գիտեր, թէ Լուկուլլոս այս գիշեր պիտի ընթէր Լուկուլլոսի տան մէջ:

- Պատմութեան կտակած է ան երկու դարձուածքներ՝
- Ուտել Լուկուլլոսի նման,
- Լուկուլլոսեան խնջոյք:

*** Կանոսա երթալ

Կանոսան հիւսիսային Իտալիոյ մէջ, Ապենինեան լեռներուն գագաթը թառած փոքրիկ բերդաքաղաք մըն էր:

(wikipedia)

Դարձուածքը ծնունդ կ'առնէ Գերմանիոյ կայսր Հանրի Դ.-էն, որ 1076-ին, Հռոմի Գրիգոր 7-րդ պապին հետ բախումէ մը ետք, գահագրկեց զայն: Կանոսայի ամրոցի տիրուհին իր քով հրաւիրեց ու պատսպարեց գահագուրկ պապը, որ իր կարգին բանադրեց (excommunicer) Հանրի Դ-ը եւ ազատեց անոր ճորտերը իրենց՝ կայսրին հանդէպ ունեցած հնազանդութեան երդումէն: Ուրեմն կայսրը մէկ օրէն միւսը գտնուեցաւ իր ամբողջ իշխանութիւնը կորսնցնելու վտանգին առջեւ, մանաւանդ որ հպատակները միաբերան կը պահանջէին զիջիլ պապին ու ենթարկուիլ անոր կամքին:

Հանրի կայսրը, յաջորդ տարուան Յունուարին, կնոջ եւ անչափահաս զաւակներուն հետ, ճարահատ բըռնեց Կանոսայի ճամբան բնակլիմայական շատ խիստ պայմաններու մէջ՝ ճաշակելով խստաբեր ձմռան մը բոլոր դաժանութիւնները, ու հասաւ Կանոսա, ուր կը ձմեռէր պապը: Այս վերջինը հրահանգեց գո-

ցել քաղաքին բոլոր դռները: Եւ կայսրը երեք օր ձիւներուն մէջ ոտաբոսակ սպասեց ու թախանձեց, որ ընդունուի պապէն, որ վերջապէս յօժարեցաւ տեսնել զինք եւ յետս կոչել բանադրանքը:

Ասկէ ալ՝ «Կանոսա երթալ» դարձուածքը, որ կը խորհրդանշէ հակառակորդին առջեւ զոյջողական ծնրադրումը, գերագոյն նուաստացումը, ընդհուպ՝ ստորնացումը: Եւ Հանրի Դ. յանձն առաւ այդ բոլորը: Սակայն անոր համար հարցը փակուած չէր:

Բանադրանքի վերացումով՝ ան վերահաստատեց իր իշխանութիւնը, որմէ ետք վերստին գծտուեցաւ պապին հետ, դարձեալ գահագրկեց զայն, եւ անոր տեղ հաստատեց Կղեմէս հակապապը:

* * *

Պատմութիւնը ինքզինք կրկնեց մօտաւորապէս 800 տարի ետք: 1872-ին գերմանա-վատիկան յարաբերութիւնները դարձեալ լարուեցան, եւ Պիոս 9-րդ պապը մերժեց ընդունիլ Գերմանիոյ դեսպանին հաւատարմագրերը: Գերմանիա իր միութիւնը գրեթէ հաստատած էր արդէն եւ կը գտնուէր կայսրութիւնը կերտելու նախօրէին: Պիզմարքի փառքի օրերն էին, եւ ի՞նք ալ, այս մերժումին ի պատասխան, յայտարարեց Ռայխստագի բեմէն.

– Ո՛չ, Կանոսա պիտի չերթանք,– այսինքն՝ կաթոլիկներու կամքին «պիտի չենթարկուինք»:

***Կարմիր գիծ

1928-ին աշխարհի հզօրագոյն տերութիւնները՝ Միացեալ Նահանգները, Անգլիան ու Ֆրանսան ժողով մը կը գումարէին՝ իրենց միջեւ բաժնելու համար Օսմանեան նորոգ պարտուած կայսրութեան կորսնցուցած տարածքներու հարստութիւնը, յատկապէս քարիւղի հանքերը: Բայց ահա ժողովականներէն ոչ մէկը յստակ գաղափար մը ունէր, թէ ճիշդ ո՛ր կը սկսէին եւ ո՛ր կը վերջանային երբեմնի կայրութեան սահմանները, որոնք այլեւ Թուրքիոյ իշխանութեան տակ չէին գտնուէր:

Այնտեղ իբրեւ խորհրդական կը գտնուէր հայագի Գալուստ Կիւլպենկեանը, որ, իբրեւ նախկին օսմանեան հպատակ, կարմիր մատիտ մը առնելով, պատին ամրացուած քարտեզին վրայ ցուցական շարժումներով նշանակեց թրքական լուծէն ազատագրուած տարածքներու սահմանները, որոնցմէ անդին կարելի չէր անցնիլ՝ չբախելու համար այլ ժողովուրդներու ազգային շահերուն:

Յատկանշական է, որ այդ ժողովէն ծնաւ Red Line Agreement կոչուած համաձայնագիրը: Ինչպէս նաեւ «Կարմիր գիծ» դարձուածքը, որ կը խորհրդանշէ սահման մը անցնելու, հատելու արգելքը, նման անցումէ մը յառաջանալիք վտանգը, իսկ կարմիր գոյնը իր կարգին դարձաւ խորհրդանիշ վտանգի:

*** Կարմիր թել

16-րդ դարուն, երբ Անգլիա հզօրութեան ամբողջ գրաւը վերջնականապէս դրաւ իր նաւատորմիդին վրայ, ան կառուեցեց հսկայական նաւաշինարաններ, որոնց մէջ գործածուող տեսակաւոր ատաղձնե- >>>

ԹԵՒԱԽՈՐ ԽՕՍՔԵՐ ԵՒ ԴԱՐՁՈՒԱԾՔՆԵՐ

»»» րուն մեջ պատկառելի բաժին ունեին նաև ընտիր պարանի այլազան տեսակներ, որոնք անհրաժեշտ էին մասնաւորաբար առազատներու հաստատումին:

Ամեն ինչ շատ հեզասահ կ'ընթանար այս ճիշդ մտածած ու ծրագրուած նախաձեռնութեան մեջ, բացի պարաններէն, որոնք մեծաքանակ գողութեան առարկայ դարձած էին այնտեղ ծառայողներուն կողմէ: Ուշադիր ու հետեւողական հսկողութիւնն ու խուզարկումները, շրջուն պահակներու նշանակումը, խրատներն ու յորդորները ոչ մէկ արդիւնքի յանգեցան. պարանի գողութիւնը անարգել կը շարունակուէր վերանորոգ թափով:

...Մինչեւ որ անգլիական հանճարը գտաւ արմատական լուծում մը. պետութիւնը իր գործածած բոլոր պարաններուն կեդրոնը հաստատեց կարմիր թել մը, որուն շուրջ կ'աշխատուէր տուեալ պարանը,– եւ որ անհերքելի կը դարձնէր անոր պետական մենաշնորհեալ պատկանելիութիւնը,– ու յայտարարեց հանրութեան, թէ խստիւ պիտի պատժուին բոլոր անոնք, որոնց քով պիտի գտնուի պարանի այդ տեսակը:

Եւ իրօք ալ պետական պարանի տեսականի գողութիւնը անվերադարձ կանգ առաւ այնուհետեւ ու անհետացաւ: Սակայն «կարմիր թել» դարձուածքը մնաց լեզուներու մէջ: Ան կը բնորոշէ այն հիմնական միտքը, որ իր կրկնութիւններով կը ստեղծէ ներքին առնչութիւնը մեր պատումներուն, դատողութեանց, գաղափարներու միջեւ, շեշտելով այն անհերքելի կապը, որ գտնուելով կը զօդէ իրարու եւ յաճախ իրարմով կը բացատրէ՝ պատճառահետեւանքային կարգով ու տրամաբանութեամբ[1]:

*****Հինգերորդ գորասիւն**

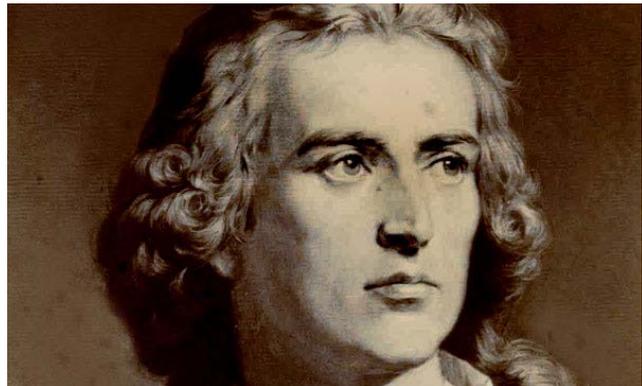
1936-ին, երբ Ֆրանքոյի զօրքերը շրջապատած էին Մատրիտ մայրաքաղաքը, անոր զօրավարներէն մէկը ձայնասփիւռով դիմեց քաղաքի բնակիչներուն՝ դադրեցնելու դիմադրութիւնը եւ խնայելու աւելորդ արիւնահեղութիւնը. առ այս ան յայտարարեց, որ քաղաքը չորս կողմէն պաշարուած է չորս զօրասիւններով, իսկ հինգերորդ մըն ալ կը գտնուի նոյնիսկ քաղաքին մէջ:

Ան այս բառերով կ'ակնարկէր Ֆրանքոյի համակիրներուն, որոնք կը գտնուէին քաղաքին մէջ եւ կը գործէին ի նպաստ ֆաշականութեան յաղթանակին: Այնուհետեւ «հինգերորդ գորասիւն» կապակցութիւնը կապակցութիւնը վերածուեցաւ դարձուածքի՝ ստանալով «ներքին թշնամի»-ի, «հակառակորդին զինակից»-ի, «դաւաճան»-ի նշանակութիւնը, եւ ընդհանուր գործածութիւնն ունեցաւ Բ. համաշխարհային պատերազմի տարիներուն եւ կը շարունակէ ունենալ ինչեւ այսօր ալ:

Հինգերորդ գորասիւնի տիպար օրինակ մը տուած են Աւստրիան ներքնապէս քայքայող այն ուժերը, որոնք 1938-ի նախօրեակին հասուն տանձի մը պէս նացիներու երախը նետեցին այդ երկիրը՝ առանց փափուկուած մը պարպելու, ինչ որ ծնունդ տուաւ Anschluss-ին:

***** Մաւրը կատարեց իր գործը, Մաւրը կրնայ հեռանալ**

Այս դարձուածքին ծնունդ տուողը գերմանացի թատերագիր Շիլլերի (1759–1805) մէկ թատերախաղն է, որ կը կոչուի «Ֆիեսկի դաւադրութիւնը»: Այստեղ կը գտնենք գլխաւոր հերոսը՝ ճենովացի ազնուական Ֆիեսկը, որ կը ծրագրէ մեծ դաւադրութիւն մը, որուն մէջ կը ներքաշէ իր արաբ սպասաւորը՝ Մաւրը՝ ամեն ձեւով գոհացնելով զայն ու շլացնելով անոր աչքերը, եւ անոր շնորհիւ ալ գլուխ կը հանուի դաւը:

Անգամ մը որ կը հասնի իր նպատակին, Ֆիեսկ ամենայն սառնասրտութեամբ իրմէ կը վանէ Մաւրը, որ եկած էր՝ աւետելու յաջողութիւնը. «Մաւրը կատարեց իր գործը, Մաւրը կրնայ հեռանալ»:

Այս դարձուածքը կը խորհրդանշէ՝ մէկ կողմէ երախտամոռաց անձը, միւս կողմէ՝ ուրիշին ձեռքը կոյր գործիք դարձած գործակալը:

Ծանօթ.– Մեր իրականութեան մէջ շատ հոլովուած դարձուածք մըն էր այս յատկապէս Համաշխարհային Ա. պատերազմի աւարտին, երբ դաշնակից պետութիւնները, յատկապէս Ֆրանսան եւ Անգլիան, անկախ պետականութիւն խոստացան իրենց շարքերուն մէջ այնքան նուիրումով կռուող Հայկական լեգեոնին, չվարանելով յատուկ պատիւներ ալ շոռայել անոր, ինչպէս Արարայի ճակատամարտին առթիւ,– բայց եւ այնպէս, իրենց յաղթանակէն ետք, անոնք մոռցան իրենց բոլոր խոստումները, ուստի «Մաւրը կատարած էր իր գործը, Մաւրը կրնար հեռանալ»:

*****Յուդայի համբոյր**

Վերջին ընթրիքին Յիսուս ըսաւ աշակերտներուն, թէ իրենցմէ մէկը պիտի մատնէ զինք: Աշակերտները, մասնաւորաբար Յովհաննէսը, գայթակղեցան եւ հարցապնդեցին Վարդապետը մատնիչի անձին մասին՝ առանց բան մը իմանալու: Եւ երբ Յիսուս >>>

[1] Այս դարձուածքի՝ հայ գրականութեան մէջ կիրարկութիւններէն թուենք հետեւեալները. «Կայ սակայն ուրիշ կարեւոր իրողութիւն մը եւս, որ իրենց վկայութեանց մէջ **թափանցիկ ժապաւենի** մը պէս կ'երկարի» (Բիւզանդ. Եղիայեան, «Հայ յարանուանութեանց բաժանումը», էջ 281). յստակ է, որ մեզի ծանօթ «կարմիր թել» է, որ դարձած է «թափանցիկ ժապաւեն»: «Գաղափարական այդ ճանապարհը...**կարմիր գծի** պէս անշեղ գարգացել է մինչեւ մեր օրերը» (ՎԷՄ, 1938, նոյեմբեր, էջ 2):

**ԿԵՍԱՐԻԱՅԻ ՍԲ.
ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԿԸ ՎԵՐԱԾՈՒԻ
ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ**

Ներկայիս Թուրքիայի Քայսերի (պատմական Կեսարիա) քաղաքում գտնուող Սուրբ Մարիամ Աստուածածին հայկական եկեղեցին կը վերածուի գրադարանի:

Քայսերիի քաղաքապետարանն արդեն սկսել է եկեղեցու շինութեան վերանորոգման – վերականգնման աշխատանքները: Օսմանեան ժամանակաշրջանին պատկանող այս կառոյցը նախկինում տարբեր ժամանակահատուածներում ծառայեցուել է որպէս ոստիկանական բաժանմունք և մարզատարահ:

Թուրքական մամուլի հաւաստմամբ՝ եկեղեցու պատերին առկայ գարդաքանդակները, որմնանկարներն ու գրութիւնները, որոնք անելի վաղ կատարուած աշխատանքների ժամանակ ծածկուել էին գաջի շերտով, այժմ յատուկ մանրակրկիտ ջանքերով կրկին մաքրուել, բացուել են:

Յայտնի է, որ քաղաքապետարանը որոշում է կայացրել՝ հայկական եկեղեցին 24 ժամ գործող քաղաքային գրադարան դարձնելու վերաբերեալ: Աշխատանքները նախատեսուում է աւարտել մինչև տարեվերջ: Գրադարանի վերածուած եկեղեցում կը լինի ինչպէս աւանդական գրքերից, այնպէս էլ ժամանակակից էլեկտրոնային գրքերից օգտուելու հնարաւորութիւն:

Կայսերիի քաղաքապետ Մուստաֆա Չելիքի խօսքով՝ Թուրքիայի տարածքում մինչ օրս գրադարանի վերածուած եկեղեցի դեռ չի եղել: Ամէն դէպքում, նպատակ է դրուել կառոյցը վերականգնել ըստ իր նախնական տեսքի: Ենթադրուում է, որ վերակառուցման, կահաւորման ու գրքերի արխիւ ստեղծելու համար շուրջ 6-8 մլրդ թուրքական լիրա կը ծախսուի:

Աւելի վաղ եկեղեցում իրենց կրօնական արարողութիւններն իրականացնելու համար Կեսարիայի բողոքական համայնքը դիմել էր՝ եկեղեցին իրենց յանձնելու խնդրանքով: Ստամբուլի բողոքական եկեղեցին դիմում էր Ներկայացրել Կեսարիայի քաղաքապետարանին, քանի որ Կեսարիայի բողոքական համայնքը աղօթատեղի չունի: Բողոքական եկեղեցու դիմումը, սակայն, մերժուել էր: ■

(ermenihaber.am)

**ԹԵՒԱԻՐ ԽՕՍԵՐ ԵՒ
ԴԱՐՁՈՒԱԾԵՆԵՐ**

»»» Գեթսեմանիի պարտեզը բարձրացաւ աղօթելու ու խորհրդածելու, այնտեղ ուղղուեցան նաեւ հռոմեացի զինուորները՝ առաջնորդութեամբ Յուդայի, որ իսկական մատնիչն էր. ան, երեսուն արծաթի փոխարէն, խոստացած էր մատնել Յիսուսը՝ համբոյրով մը զինուորներուն մատնանշելով անոր ինքնութիւնը: Եւ առ այս՝ ան իրօք ալ մօտեցաւ ու համբուրեց Քրիստոսը, եւ զինուորները իսկոյն կայանեցին զայն:

Այս դրուագէն մնացած է «յուդայի համբոյր» դարձուածքը, որ կը խորհրդանշէ հարազատի հանդէպ որեւէ մատնողական, դաւաճանական արարք:

Ուշադրութիւն. պէտք չկայ գլխազրելու դարձուածքին առաջին եզրը:

*****ՊԻՒՆՈՍԵԱՆ ԵՂՈՒՄՆԱԿ**

Պիւնոս (319–272) յոյն զօրավար մըն էր, որ ծնած էր Եպիրէի մէջ՝ արեւմտեան Յունաստան, ուր եւ թագաւորեց 295-էն մինչեւ մահը: Ան ինքզինք կը դաւանէր Աքիլէսի մէկ շառակիղը: Իբրեւ փայլուն զօրականի՝ Պիւնոսը իր «Չուզակչիռներ»-ուն մէջ երկար գլուխ մը յատկացուցած է անոր: Իսկ Աննիքալ զինք կը դաւանէր պատմութեան երկու մեծագոյն զօրավարներէն մէկը՝ Աղէքսանդրի հետ:

Պիւնոս մեծ փառամով մըն էր միաժամանակ, եւ իր յաղթանակներէն ոչ մէկը գոհացուց ու կասեցուց զինք, այս պատճառով ալ անոնք մաշեցուցին ե՛ւ իր գանձը, ե՛ւ բանակները, այլ հարց թէ այս բոլորին մէջ ան առիթ գտաւ հինգ անգամ ամուսնանալու: Ան կռուած է մասնաւորաբար հռոմայեցիներու դէմ, բայց նաեւ կարթագէնացիներու եւ...յոյներու: Յատուկ կը յիշատակուին իր Յերակլէայի (279) եւ Ասկուլամի (280) յաղթանակները, որոնք սակայն շատ արիւնայի ու կորստաբեր եղան Պիւնոսի համար: Եւ երբ ծանօթներ ու բարեկամներ կը շնորհաւորէին զինք նման յաղթանակի համար, Պիւնոս դառնութեամբ ըսաւ. «Եթէ այսպիսի ուրիշ յաղթանակ մըն ալ տանիմ, բանակս լման կ'ոչնչանայ»:

Ան սպաննուեցաւ Արգոսի մէջ՝ յոյներու դէմ մղուած պատերազմի մը ընթացքին:

Պիւնոս կը խորհրդանշէ անյագ ու փառատենչ զինուորականը, որ չի գիտեր սանձ մը դնել իր փառամոլութեան: Իրմէ կը մնայ «պիւնոսեան յաղթանակ» դարձուածքը, որ կը նշանակէ շատ սուղ վճարուած յաղթանակ, որուն պարգեւած փառքը համապատասխան չէ յանձն առնուած զոհողութեան: ■

Ա. Ե.

(ԱՆՍ ՕՐ)
(Շարունակութիւնը՝ մեր յաջորդ թիւով)

SCHAFFHOUSE - ARMENIE: DE RADIO MUNOT À HILFE FÜR ARMENIEN

Maral SIMSAR

"Trois jours après le séisme du 7 décembre 1988, des radios locales de Suisse alémanique s'unissaient pour lancer une campagne d'aide en faveur de l'Arménie. Il s'agit de radios de Schaffhouse (Munot), Bâle (Basilisk), Zurich (Radio Z), Berne (Extra-B), ainsi que de stations à St Gall (Wil), en Thurgovie et à Zoug. La réponse à leur S.O.S. fut des plus généreuses, aussi bien de la part du public que des autorités cantonales. [...] Les premiers dons en espèces (quelque 200'000 francs) permirent d'affréter des avions de la compagnie Balair qui réduisit ses prix au strict minimum. Ainsi, entre le 16 décembre 1988 et le 8 janvier 1989, cinq avions décollèrent de Bâle et de Kloten pour Erevan chargés de vêtements, de denrées alimentaires, de produits pharmaceutiques et d'appareils médicaux avec le personnel technique spécialisé. Plusieurs journalistes des radios locales étaient également de voyage, en particulier Norbert Neiningen (Munot), à qui revient l'initiative de l'opération, et Guido Wemans (Basilisk) qui assura la coordination à Erevan et dans la zone sinistrée. [...] (Extrait d'un article signé par Armand Gaspard, paru dans Artzakank N° 21, février 1989).

Certains de nos lecteurs se souviennent sans doute de ces actions de solidarité dont l'Arménie bénéficia après le tremblement de terre et au cours des années suivantes. Mais peu savent que presque en même temps en 1988, à l'initiative de Radio Munot, une fondation *Hilfe für Armenien* (Aide pour l'Arménie <http://armenien-stiftung.ch/>) fut créée à Schaffhouse par Norbert Neiningen, Pino Ciaccio et Vrej Kolandjian, alors président de l'Union Arménienne de Suisse, dans le but de poursuivre les secours.

Au début, la fondation a concentré ses efforts sur l'action humanitaire pour se tourner par la suite vers des projets à long terme, qui ont jeté les bases d'une coopération réussie avec les populations locales. La fondation soutient principalement la tranche la plus vulnérable de la population à savoir les enfants, en construisant ou réhabilitant des garderies, des cliniques et des orphelinats principalement dans des villages près des frontières avec la Turquie et l'Azerbaïdjan.

Pino Ciaccio et Mike Baronian, PDG de *Azad Pharma* (voir notre article dans *Artzakank* N° 216 - mai/juin 2018) qui a rejoint le Conseil de Fondation en 1989 supervisent les projets et se rendent en Arménie plusieurs fois par an.

Après avoir réalisé des petits travaux de rénovation dans différents orphelinats, *Hilfe für Armenien* a mis en œuvre des projets plus globaux comme dans le village de Proshyan, où elle a rénové la garderie, l'hôpital de jour pour enfants et le système d'approvisionnement en eau. Mike et son épouse Rosmary ont, à leur tour, offert une salle de sport aux enfants de ce village.

Ces trois dernières années, la Fondation a travaillé dans le village de Aygehovit, province de Tavush.

Elle a rénové tour à tour la garderie, la clinique et le système d'approvisionnement en eau. Le jardin d'enfants rouvert en avril 2016 a été baptisé du nom du défunt co-fondateur de *Hilfe für Armenien*, Norbert Neiningen.

La garderie d'Aygehovit

Cet été un nouveau projet a été lancé dans le village de Maralik près de la frontière avec la Turquie, où la Fondation s'est chargée de la rénovation d'un jardin d'enfant.

Mais comment *Hilfe für Armenien* trouve-t-elle les fonds pour ses projets?

«Nous sommes 8 membres dans le conseil de fondation et organisons chaque année divers événements caritatifs, tels que "Armenia Food" ou un tournoi de golf. Nos donateurs de Schaffhouse nous aident régulièrement car ils nous connaissent depuis 30 ans et nous font confiance. Ils savent que nous n'avons pas de frais et que l'argent récolté est dépensé exclusivement sur les projets. Nous gérons nous-mêmes les projets» explique Mike Baronian. *«Par exemple, en 2015, grâce à une donation généreuse de la part de Jessica et Martin Blumer, nous avons pu réhabiliter le jardin de la garderie d'Aygehovit. Il convient de noter également que Radio Munot continue de soutenir nos projets par différentes actions ponctuelles»*.

Rosmary, l'épouse de Mike Baronian, est aussi très impliquée dans les œuvres de *Hilfe für Armenien*. Schaffhousoise d'origine, elle suit discrètement les projets de la Fondation tout comme ceux que son mari et elle réalisent en Arménie.

«J'aide mon mari. Mon rôle est d'aller sur place et d'effectuer une mission d'évaluation, de prendre des photos, pour présenter le projet au conseil de fondation. Après l'accord de ce dernier, il y a tout le travail de suivi, le côté pratique avec tous ses petits détails tels que l'ameublement, l'équipement, le matériel, etc. Les visites régulières permettent >>>

**SALON DU LIVRE 25-29 MAI 2018
«DE DIASPORA À DIASPORA:
CIRCULATIONS, MIGRATIONS,
HISTOIRE ET CULTURES»**

Le Salon du livre et de la presse de Genève est un évènement annuel très attendu qui attire non seulement les amoureux de livres mais aussi un public intéressé par les conférences sur des thématiques variées. Au cours des ans, grâce à la Fondation Hagop D. Topalian, le pavillon Arménie / Հայաստանի est devenu un point de rencontre très apprécié des membres de la communauté, de leurs amis et des personnes intéressées par des sujets touchant les Arméniens et l'Arménie. Le choix judicieux des thèmes qui interpellent le public joue sans doute un rôle important dans le succès du stand arménien.

Cette année, le stand était placé sous le thème «De diaspora à diasporas: circulations, migrations, histoire et cultures». Les différents intervenants se sont penchés sur le concept de dissémination et les enjeux identitaires et culturels qui s'y produisent. Les conférences étaient programmées sur cinq jours, du 25 au 29 avril 2018 au Palexpo, mais également hors les murs, au Théâtre Les Salons à la rue Bartholoni et à la Maison des associations à la rue des Savoises à Genève.

(© Maral Wurry)

Alain Navarra-Navassartian, le responsable programmatique a su, une fois de plus, attiser la curiosité des visiteurs du stand, par sa profonde connaissance maîtrisée sur les sujets traités, en concoctant un éventail de thèmes variés, anciens et modernes à la fois, et sa convivialité débordante. Parmi les thèmes des conférences qu'il a présentées lui-même, citons le complexe monastique de Sanahin et celui d'Akhtala. Un autre sujet était consacré à la minorité importante des Yezidis, tristement célèbres pour avoir fait les manchettes à propos de la guerre civile en Irak, mais qui vivent paisiblement en Arménie depuis fort longtemps et qui ont su garder leur identité propre.

Divers auteurs connus et appréciés surtout du public romand, ont présenté leurs récents ouvrages: *L'impératrice des Indes* par le romancier Harry Koumrouyan; *Le temple de Garni* par l'archéologue Armenuhi Magarditchian et *Le chant de Smyrne* par le journaliste Roland Godel.

**SCHAFFHOUSE - ARMENIE:
DE RADIO MUNOT À
HILFE FÜR ARMENIEN**

d'assurer que les lieux rénovés resteront en bon état pendant de longues années. Mon seul problème est que je ne parle pas l'arménien et ne peux pas communiquer directement avec les villageois. Mais ce sera plus facile à Maralik car la directrice de la garderie parle l'anglais. Malgré cette barrière de la langue, je remarque que le personnel de la garderie et de la clinique apprécie mes conseils et prend soin du nouveau matériel, et cela me fait du bien » fait remarquer Rosmary.

C'est une belle histoire d'amour née d'une tragédie, celle du tremblement de terre de 1988, et de la volonté de venir au secours des victimes d'un pays lointain. Elle continue toujours sous une autre forme et vivra longtemps dans les cœurs des enfants de la garderie d'Aygehovit qui porte le nom de Norbert Neininger, le regretté rédacteur de Radio Munot. ■

M.S.

Une autre histoire méconnue du grand public a été exposée par Boris Adjemian qui a parlé de la fanfare du Négus dont l'harmonie du palais était composée de musiciens arméniens, rescapés du génocide. Les trésors de l'île Saint Lazare à Venise ont été traités par Maxime Yevadian, sous le titre de: *Le jubilé Mekhitariste*.

Le clou de cette édition fut certainement la venue à Genève de l'éditeur et défenseur des droits de l'homme turc Ragip Zarakolu et de l'écrivaine turque exilée en Allemagne, Asli Erdogan. Le premier a parlé de son engagement à travers sa maison d'édition Belge qui a publié plusieurs ouvrages touchant à la question arménienne, dont la traduction en turc des *Quarante jours de Musa Dagh* de Franz Werfel. Il a également évoqué le combat d'une poignée d'éditeurs et journalistes turcs qui luttent contre la censure continue en Turquie. Alexis Krikorian a organisé une autre rencontre avec lui pour mieux cerner son combat. Entouré d'Eugène Schoulgin et d'Alexis Krikorian, M. Zarakolu a participé en outre à une table ronde intitulée: *Quelle liberté d'expression possible en Turquie et dans le Caucase du Sud?* Sur le même sujet et grâce >>>

**SALON DU LIVRE 25-29 MAI 2018
«DE DIASPORA À DIASPORA:
CIRCULATIONS, MIGRATIONS,
HISTOIRE ET CULTURES»**

(© Hystart.net)

►►► à l'organisation par Hystart, en présence d'une salle bien garnie au Théâtre Les Salons, Mme Erdogan, Messieurs Zarakolu, Navarra, Perrier, Schoulgin et Tschopp ont discuté du cas turc dans le cadre des *Livres, journaux et les arts contre la censure*. Ce débat modéré par la journaliste Thérèse Obrecht peut être (ré)écouté sur <https://vimeo.com/267840893>. Le journaliste français Guillaume Perrier, correspondant du journal *Le Monde* à Istanbul pendant de longues années, a parlé d'un sujet qui n'intéresse pas que les Arméniens et les Turcs: «*Dans la tête de Recep Tayyip Erdogan*». Finalement dans la même veine, Mme Erdogan, Messieurs Navarra, Zarakolu et Matthieu Mégevand ont traité du sujet épineux de la *Liberté d'expression en Turquie*.

L'écrivain et journaliste Vicken Cheterian a parlé d'un sujet qui nous concerne tous: «*Quel avenir pour la diaspora?*». Autre sujet, en lien avec la diaspora, était celui de «*La langue en diaspora: l'arménien occidental en danger?*». Mme Valentina Calzolari, responsable du centre d'études et recherches arménologiques de l'Université de Genève, a évoqué avec la maestria que nous lui connaissons, les «*Ecrivains arméniens d'URSS à l'époque de la grande terreur stalinienne: papiers brûlés et déportations*» après avoir traité le sujet longuement dans une série de conférences intéressantes à l'UNIGE.

Enfin Stefan Kristensen, entouré de Michèle Freiburghaus et de Charles Heimberg, a décrit les étapes des différentes phases du projet du monument «*Les réverbères de la mémoire*» de l'artiste franco-arménien Mélik Ohanian, finalement récemment inauguré à Genève.

Cerise sur le gâteau si l'on peut dire, hormis la nourriture spirituelle et intellectuelle, la nourriture terrestre, préparée soigneusement et affectueusement par une équipe douée et dévouée, sous la direction d'Ani Mesrobian. Leurs efforts furent couronnés de succès, car les différents mets et autres sucreries ont trouvé rapidement des preneurs dont les palais ont été délectés.

Nous tenons à remercier tous ceux et toutes celles qui ont contribué à la réussite totale de cet événement annuel. ■

A. S.

**STAGIAIRES ARMÉNIENS DE
L'UFAR EN SUISSE:
UNE PREMIÈRE**

J'avais commencé à écrire cet article en avril avant les événements miraculeux qui se sont passés en Arménie. Il débutait avec un questionnement: «Pourquoi pouvons-nous être confiants dans l'avenir de l'Arménie? Pourquoi, malgré les difficultés que traverse notre pays, sommes-nous convaincus de sa prospérité et de son bien-être?» La réponse qui s'imposait était «parce que l'avenir de chaque pays repose sur sa jeunesse». Et nous sommes unanimes sur le constat que la jeunesse arménienne est extraordinaire, pleine d'énergie, de créativité et de persévérance. Investir dans la jeunesse, c'est participer à l'évolution des mentalités et à une prise de conscience collective». La Révolution de Velours l'a révélé une fois de plus: la nouvelle génération constitue la société civile arménienne de demain avec des valeurs que nous chérissons et souhaitons tous pour notre Nouvelle Arménie: démocratie, paix et justice sociale.

Astrig Marandjian
Miassine

Pourquoi *Miassine*?

Investir dans la jeunesse a été et reste toujours une priorité absolue pour *Miassine*: Dans nos secteurs d'intervention, les jeunes constituent la cible principale; ils sont à la fois bénéficiaires et acteurs de nos projets. Pour les jeunes musiciens des *Nouveaux noms*, les aider à avoir des bourses d'études, des instruments nouveaux, des master class, des tournées en Europe, c'est ouvrir le champ de leur devenirs et rejoindre la liste des Tigran Hamasyan, Loucinée et Sergey Khachatryan...

Pour les jeunes sortant des orphelinats qui deviennent des apprentis dans nos boulangeries ou d'autres entreprises, c'est la possibilité de l'intégration dans le monde du travail afin de pouvoir rejoindre la future classe moyenne qui est nécessaire dans toutes les sociétés et en Arménie en particulier.

Les stagiaires avec Christophe Dunand

Enfin, suite à la conférence en Arménie sur l'Économie sociale et solidaire en octobre 2017 *Miassine* a initié et pris en charge l'organisation des stages en Suisse des étudiants de l'Université française d'Arménie (UFAR). Ces stages de 8 ►►►

STAGIAIRES ARMÉNIENS DE L'UFAR EN SUISSE: UNE PREMIÈRE

➤➤➤ semaines sont des occasions par excellence pour offrir aux futurs cadres arméniens une première immersion professionnelle dans le monde de l'entreprise suisse pour en observer et comprendre le fonctionnement et faire une comparaison critique de deux façons de faire afin d'améliorer le système arménien.

QUI ÉTAIENT LES STAGIAIRES DE 2018?

Sona Ghambarian, étudiante en 4ème année de Gestion, et Svetlana Hovhannissian, de la faculté du Marketing, ont été sélectionnées par le jury de l'UFAR. Parfaitement quadrilingues et curieuses pour découvrir la Suisse, elles se sont rapidement adaptées à leur fonction d'exploratrices.

OÙ SE SONT PASSÉS LES STAGES?

Ce n'est pas un hasard si l'entrepreneuriat social a été choisi comme secteur d'intervention. Étant un des axes de développement de *Miassine*, c'est un modèle économique qui connaît une expansion en Arménie et qui devrait jouer un rôle important dans l'Arménie émergente. Christophe Dunand, co-fondateur de la Chambre d'ESS de Genève et DG de *Réalise*, un vrai exemple parmi les entreprises sociales et solidaires suisses, a accepté d'accueillir les étudiantes arméniennes.

Depuis 1984 *Réalise* a développé un modèle d'entreprise qui permet à des personnes, sans diplôme et/ou sans expérience professionnelle réellement valorisable, d'accéder à un emploi et sortir du chômage ou de l'aide sociale. *Réalise* a été créée pour permettre à des personnes éloignées de longue date du marché de l'emploi, souvent pour des raisons socio-sanitaires, d'y retourner et de retrouver ainsi leur autonomie financière.

Produire «autrement», entreprendre «autrement», gérer «autrement», consommer «autrement», l'économie sociale et solidaire est une réalité qui se manifeste à travers une richesse d'initiatives qui intègrent, tout au long de la chaîne de production, de distribution, d'échange et de consommation, des critères éthiques, sociaux et écologiques et le principe de lucrativité limitée.

POUR QUEL IMPACT?

Les stagiaires ont pu être sensibilisées au modèle d'économie sociale développé dans le Canton de Genève et réfléchir à sa pertinence et aux conditions

de transférabilité pour l'Arménie. Elles ont développé leur réflexion dans un mémoire de stage qui a été présenté avec grand succès devant un Jury de l'UFAR au printemps.

Leur séjour était aussi l'occasion de se familiariser et de vivre pleinement la vie en Suisse tout en pratiquant le français au quotidien, facilité par des visites et rencontres informelles conçues par *Miassine* qui se sont déroulées pendant le temps libre des stagiaires, en soirée et le weekend.

Il importe de souligner la contribution au succès du programme du réseau d'entreprises et d'institutions qui ont accueilli les stagiaires et fourni les informations et encadrement nécessaires: *Réalise*, *Comptabilis*, *Itopie*, l'OIT, la Chambre d'Economie Sociale et Solidaire de Genève.

Comment y contribuer?

Vu les résultats positifs de cette première expérience, nous allons continuer à créer des ponts entre les stagiaires arméniens et les entreprises suisses. ■

Si vous êtes/connaissez une entreprise et/ou une famille souhaitant accueillir un(e) stagiaire en janvier 2019 contactez-nous pour plus d'information:

Contact: astrigmarandjian@gmail.com /
+33 04 50 41 08 76
www.miassine.org

Tél. +41(0)22 785 01 85

15, ch. Pré-de-la-Fontaine
1217 MEYRIN
Fax +41(0)22 980 02 37
E-mail big-net@big-net.ch

www.big-net.ch

aratours+

Osez la différence!

Rte des Arsenaux 9, CP 65, Triboung, Suisse.
Tel.: +41 26 322 7277

Koryuni 7, 0625, Yerevan, Arménie.
Tél.: +374 10 52 06 07

www.voyage-en-armenie.com
www.routa-da-la-soia.com

DÉCOUVERTE DE L'ARMÉNIE AU TRAVERS DE QUATRE FILMS DE LA FONDATION SEMRA^{PLUS}

François LAVILLE

Jeudi soir, le 24 mai. A la salle de conférence du Centre Arménien Hagop D. Topalian de Troinex. Sur l'invitation de l'UAS, une bonne trentaine de personnes sont réunies pour la présentation des quatre films tournés en automne 2016 pour la Fondation SEMRA^{PLUS} par une équipe de cinéastes amateurs chevronnés, conduite par Jacques Daucourt. Découverte des paysages et du patrimoine arménien; évocation émouvante du séisme de 1988; présentation de l'Hôpital pédiatrique Arabkir à Erevan; reportage sur les festivités du 25e anniversaire de l'indépendance de l'Arménie: comme dans ces dix autres localités du Jura, du Jura bernois et de Neuchâtel où ce programme a déjà été projeté, le public à Troinex se montre attentif, chaleureux et généreux. Ici également, les trois objectifs visés ont été atteints: «défense et illustration» de l'Arménie; promotion de SEMRA, Fondation suisse pour les Enfants Malades en République d'Arménie et récolte de fonds pour assurer le financement des activités de SEMRA.

(© Grant Akopyan)

SEMRA^{PLUS} : trente années de solidarité avec l'Arménie

L'origine de SEMRA? C'est le grand mouvement de solidarité qui se manifeste en Suisse, et en particulier dans le canton du Jura, à la suite de la catastrophe de 1988. Un médecin jurassien, le Dr. Jean-Pierre Bernhardt, dirige une mission de secours appelée à prendre en charge des enfants souffrant d'insuffisances rénales consécutives à leur ensevelissement sous des décombres. Cette action très pointue et en principe limitée dans le temps va s'inscrire dans la durée, s'élargir à l'ensemble de la médecine pédiatrique et prendre la forme d'un partenariat régulier entre le Jura et l'Hôpital Arabkir qui s'est affirmé en Arménie comme un centre de référence en matière de pédiatrie. Une telle démarche nécessite d'importants moyens financiers que SEMRA s'engage à réunir et si possible accroître. Appel aux donateurs, vente de roses lors de la Fête des Mères, stand de dégustation de «gâteaux aux patates» lors de manifestations populaires, concerts en partie consacrés à la mise en valeur des œuvres de grands musiciens arméniens,

expositions-ventes d'œuvre d'art, l'inventivité et l'engagement des militant-e-s de SEMRA (une bonne centaine de personnes!) ne connaissent pas de limites. Cette tournée de quatre films s'inscrit très exactement dans ce superbe élan bénévole: à noter qu'elle aura permis de recueillir un peu plus de CHF 10'000.-. Pas mal, non?

Quand la passion pour le cinéma amateur se conjugue avec un coup de foudre pour l'Arménie

Jacques Daucourt constitue un superbe prototype de militantisme «semriste». Les hasards parfois heureux de la vie le mettent en contact avec SEMRA et l'amènent à effectuer un premier séjour en Arménie. «Je suis tombé amoureux de ce pays et de ses habitants», confie-t-il. Tout naturellement, le cinéaste amateur passionné qu'il est depuis son adolescence, tourne là-bas l'un ou l'autre film de vacances. Il transmet son «virus arménophile» à trois cinéastes de France voisine. Nouveau voyage en 2016 dont résulteront les quatre films en question. Une évidence s'impose vite: il faut montrer ce programme aussi largement que possible et le mettre ainsi au service de SEMRA. Bien évidemment, tout ce travail et ces déplacements vont s'effectuer sur une base totalement bénévole. Et on n'en restera pas là! Deux nouveaux films sont en projet et pourraient être présentés dès 2019.

Un merci tout particulier à Mme Christine Sedef et à M. Nedjeh Khachatourian qui ont très largement contribué à l'heureux atterrissage genevois de cette démarche jurassienne ainsi qu'à M. Jean-François Duchosal, arménophile émérite, pour sa présence et ses témoignages touchants.

SEMRA?

pour s'informer: www.semraplus.ch (les rapports annuels)

pour contribuer: CCP 25-7831-5

Banque cantonale du Jura, Porrentruy

CH93 0078 9042 0354 8376 4

Du 24 au 26 août, l'Arménie présente à la Braderie de Porrentruy

La Braderie, c'est, tous les deux ans, trois journées de folie collective durant lesquelles cette petite cité de Porrentruy multiplie par 5 ou 6 le nombre de ses habitants. Parmi les stands qui jalonnent les rues de la vieille ville, vous reconnaîtrez vite celui de SEMRA^{PLUS}: c'est celui devant lequel se créent de longues files d'attente pour déguster le **gâteau aux patates**. Les bénéfices réalisés par cette incomparable spécialité ajoulote sont intégralement attribués aux diverses actions de SEMRA^{PLUS} en faveur de l'Hôpital pédiatrique ARABKIR à Erevan. Venez donc vivre la Braderie dans la ville la plus arménophile de Suisse! >>>

DÉCOUVERTE DE L'ARMÉNIE AU TRAVERS DE QUATRE FILMS DE LA FONDATION SEMRA^{PLUS}

Films sur l'Arménie: la «Der des Der»:
le 31 août à CRESSIER (FR)

La tournée des quatre films tournés pour SEMRA en 2016 par Jacques Daucourt s'est achevée à Troinex le 24 mai 2018. Toutefois une projection supplémentaire a encore été programmée pour le **vendredi 31 août 2018 à 19h.00 à 1785 CRESSIER (FR. 5 kilomètres au sud de Morat) dans la salle polyvalente (chemin du Stand)**. Cette présentation s'inscrit dans le cadre du partenariat initié entre SEMRA et l'association «**Le Camion du Bonheur**». Pilotée par MM. Julmy et Morandi, celle-ci s'est donnée pour vocation d'acheminer de manière bénévole du matériel de toute sorte dans le cadre d'opérations humanitaires. SEMRA en sera la première bénéficiaire avec un convoi qui, devrait se rendre à Erevan en septembre. Le «chapeau final» du 31 août sera donc attribué au Camion du Bonheur! ■

L'ARMÉNIE EST ÉLUE MEMBRE DU CONSEIL ÉCONOMIQUE ET SOCIAL DE L'ONU (ECOSOC)

Le 13 juin, à l'issue des élections tenues dans le cadre de la 72e session plénière de l'Assemblée générale des Nations Unies à New York, l'Arménie a été élue membre du Conseil économique et social des Nations unies (ECOSOC) pour un mandat de trois ans.

L'ECOSOC est chargé de coordonner les activités des institutions spécialisées de l'ONU, des commissions techniques, les travaux des programmes et des fonds ainsi que des commissions régionales dans les domaines économique, social, environnemental et d'autres domaines connexes. Étant l'un des six principaux organes de l'Organisation des Nations Unies, le Conseil regroupe 54 pays. L'ECOSOC sert de forum central pour la discussion des questions économiques et sociales internationales et pour la formulation de recommandations politiques adressées aux États membres et aux Nations Unies.

L'Arménie est élue membre du Conseil économique et social des Nations Unies pour la deuxième fois (pour la première fois de 2004 à 2006), réaffirmant son engagement à appuyer les efforts internationaux visant au développement durable et à apporter son soutien aux travaux du Conseil. ■

(www.mfa.am)

LE PROJET MINIER D'AMULSAR FAIT L'OBJET DE VIVES CONTESTATIONS

Le projet minier d'Amulsar auquel nous avons consacré un article dans notre édition de mars/avril 2015 (voir "La ruée vers l'or" *Artzakank* N° 197 dans les archives de www.artzakank-echo.ch) est revenu ces derniers temps sur le devant de la scène. Depuis le 23 juin, toutes les routes menant à la mine d'or sont bloquées par des activistes environnementaux et des riverains qui exigent l'arrêt de toutes les opérations de construction et d'exploitation minière. Les manifestants considèrent que les activités de Lydian Armenia - une filiale de Lydian International dont le siège se trouve à Jersey dans les Îles de la Manche - pourraient contaminer l'air et l'eau de la région montagneuse.

(© armecofront.net)

Depuis 2010, les activistes environnementaux tirent la sonnette d'alarme par des pétitions, des lettres ouvertes et d'autres actions à l'attention des investisseurs du projet et des autorités arméniennes. Selon les écologistes et des experts indépendants, les risques les plus importants sont liés aux ressources stratégiques du pays en eau, car la mine à ciel ouvert se trouve dans le bassin des rivières Arpa et Vorodan alors que toute l'infrastructure du projet sera érigée près de ce bassin, non loin des réservoirs de Kechut et de Spandaryan. Pendant l'exploitation de la mine, les minerais et stériles extraits du sous-sol, contenant plus d'une vingtaine d'autres éléments dangereux, se répandront dans la nature par le ruissellement des eaux pluviales et s'infiltreront dans les eaux souterraines. Les eaux ainsi saturées par des substances métalliques toxiques seront déversées dans le tunnel Vorotan-Arpa et transférées au réservoir de Kechut et de là, dans le lac Sevan, via le tunnel Arpa-Sevan.

Les activistes soutiennent que le projet représente aussi des risques pour la station thermale Jermuk qui se trouve à 12 km d'Amulsar seulement. L'exploitation de la mine ferait perdre à cette ville son statut de station thermale et de nombreux emplois risqueraient ainsi de disparaître. De surcroît, il n'est pas possible de contrôler l'impact des milliers d'explosions qui surviendront pendant l'activité >>>

LE PROJET MINIER D'AMULSAR FAIT L'OBJET DE VIVES CONTESTATIONS

➤➤➤ minière sur les sources minérales de Jermuk. (pour de plus amples informations et avis d'experts, consulter le site et suivre la page facebook de Armenian Environmental Front <http://www.armecofront.net/>).

Amulsar depuis Jermuk

La société Lydian, quant à elle, maintient qu'elle utilisera une technologie de pointe pour éviter tout dommage à l'écosystème local. En 2016, elle a commencé à construire ses installations d'extraction et de fusion d'or à Amulsar dont les coûts, selon elle, s'élèveront à 370 millions de dollars. A cet effet, elle a embauché plus de 1000 personnes et l'extraction d'or devrait commencer avant la fin de cette année.

Le projet minier est fortement soutenu par les gouvernements américain et britannique. L'année dernière, l'ambassadeur des États-Unis en Arménie, Richard Mills, avait déclaré que ce projet était en "parfaite conformité" avec les normes de protection de l'environnement établies par la Banque mondiale et la Banque européenne pour la reconstruction et le développement (BERD) qui, par ailleurs, a une participation dans Lydian.

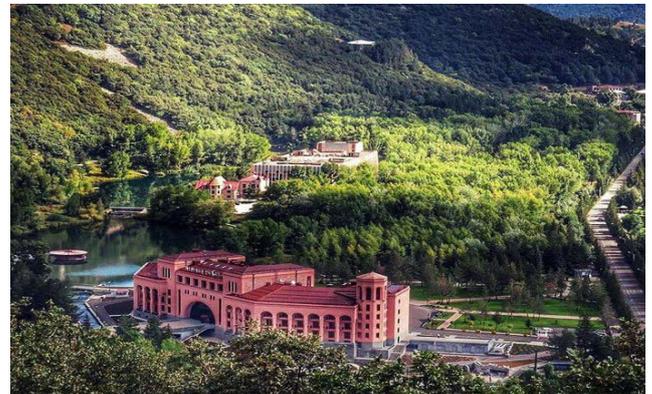
Les manifestants avaient déjà bloqué à deux reprises l'accès des travailleurs au site pendant plusieurs jours fin mai et début juin. Le 22 mai, dans un message vidéo en direct sur facebook, le Premier ministre Nikol Pashinyan les avait exhortés à mettre fin à leurs actions en promettant d'ordonner des inspections de toutes les mines de métaux dans le pays afin de vérifier et, le cas échéant, d'assurer leur conformité avec les normes de protection de l'environnement et leurs obligations fiscales. Il avait précisé que son gouvernement favorisait une "approche équilibrée" dans le secteur minier qui génère une part considérable des recettes d'exportation de l'Arménie. *"Toutes nos actions doivent être professionnelles et se conformer strictement à la loi afin qu'il n'y ait pas de conséquences négatives pour l'Arménie dans les instances internationales et aussi en relation avec ce contexte positif pour le climat d'investissement"* avait-il ajouté.

Les protestataires ont repris leurs actions le 23 juin pour empêcher que les travaux de construction se

poursuivent en attendant les conclusions d'un groupe de travail gouvernemental ad hoc qui devait inspecter la compagnie minière.

Le 2 juillet, plus de 200 employés et dirigeants de Lydian ont manifesté devant le bureau du Premier ministre à Erevan pour dénoncer le blocus imposé à leur mine et ont exigé une action gouvernementale urgente. La société a fait savoir que ces opérations de blocage avaient d'ores et déjà causé des préjudices de plusieurs millions de dollars et qu'elle pourrait prendre des dispositions légales si ces actions hostiles venaient à menacer la survie de l'un des plus importants investissements que l'économie arménienne n'ait jamais attiré.

Le 6 juillet, dans le cadre de sa tournée dans les provinces arméniennes du sud et du centre, le Premier ministre Nikol Pashinyan s'est rendu sur le site d'Amulsar puis à Jermuk où il a rencontré des représentants de Lydian, des communautés locales et des militants environnementaux pour discuter des différentes solutions afin de résoudre la situation. En particulier, il a insisté sur le fait qu'une inspection impliquant toutes les parties prenantes, y compris des experts, devrait être menée pour apporter des réponses crédibles à deux questions clés: si les opérations du site minier affectent la qualité des ressources en eau et le développement futur de Jermuk.

La station thermale de Jermuk (© onewaytour.com)

Les deux parties semblaient s'accorder sur une inspection de la conformité de Lydian aux normes environnementales proposée par le Premier ministre mais des représentants de la communauté et des militants écologistes ont insisté sur le fait que la construction devrait être suspendue pendant la période de l'inspection, tandis que le représentant de Lydian a trouvé cette approche inacceptable car chaque jour sans activités coûtait à l'entreprise, selon lui, environ un demi-million de dollars.

Aucun accord n'a pu être trouvé et au moment où nous mettons ce numéro sous presse, les chemins menant à la mine restent toujours bloqués par les citoyens. ■

LE PRIX AURORA 2018 DÉCERNÉ À KYAW HLA AUNG

La troisième édition annuelle du Prix *Aurora for Awakening Humanity* a été décernée le 10 juin à M. Kyaw Hla Aung, avocat et activiste reconnu pour son engagement à lutter pour l'égalité, l'éducation et les droits humains des Rohingyas au Myanmar, face à la persécution, au harcèlement et à l'oppression. Kyaw Hla Aung a reçu le Prix Aurora 2018, décerné par l'Initiative Humanitaire Aurora au nom des survivants du génocide arménien et en remerciement envers leurs sauveurs, lors d'une cérémonie en Arménie. Kyaw Hla Aung a été nommé Lauréat du Prix Aurora 2018 parmi les 750 candidatures déposées dans 115 pays.

Co-fondateur du Prix Aurora et membre du Comité de sélection, Vartan Gregorian a félicité M. Aung, déclarant: «*Si nous avons en mémoire le souvenir des horreurs et de la violence endurées par les Arméniens - en particulier les femmes et les enfants - sur les routes de déportation pendant le génocide, c'est avec un grand sens des responsabilités que nous sommes prêts à soutenir le travail de Kyaw Hla Aung qui, nous l'espérons, conduira un jour à la promulgation de politiques nationales et internationales visant à protéger et à défendre les personnes vulnérables. Kyaw Hla Aung accomplit un travail formidable, à ses risques et périls, et illustre l'impact considérable qu'une personne peut avoir pour galvaniser un mouvement et aider les individus à transformer leur vie.*»

En tant que Lauréat du Prix Aurora 2018, Kyaw Hla Aung recevra une subvention de 100 000 dollars et la possibilité de poursuivre le cycle de dons en remettant le Prix d'un million de dollars aux organisations de son choix. Il remettra le prix à trois organisations internationales qui fournissent de l'aide médicale et de l'assistance aux réfugiés au Myanmar:

- Médecins Sans Frontières (Londres)
- Aide médicale malaisienne - MERCY Malaisie (Malaisie)
- Commission catholique internationale des migrations - CICM (Suisse, États-Unis)

Kyaw Hla Aung travaille sans relâche depuis des décennies, utilisant son expertise juridique pour faire appel à la défense des droits humains fondamentaux des Rohingyas apatrides. Son engagement à se battre pour demander justice aux centaines de milliers de réfugiés musulmans au Myanmar, persécutés par le gouvernement, et pour les enfants qui n'ont plus accès à l'éducation, reste plus fort que jamais. Son engagement lui a fait sacrifier au total 12 ans de sa vie en prison, ce qui a coûté très cher à sa propre famille.

Le lauréat du Prix Aurora 2018 Kyaw Hla Aung a déclaré: «*Il y a de sévères restrictions sur mon peuple. Ils ont perdu leur courage et leur foi en eux-mêmes, ils*

sont devenus illettrés et, par conséquent, se retrouvent dépourvus de moyens financiers. Il est déchirant de voir ma communauté souffrir d'une telle discrimination. Le soutien du Prix Aurora est une reconnaissance importante pour toutes les victimes musulmanes des violations des droits de l'Homme, alors que le sort du peuple Rohingya continue d'être plus visible pour l'opinion publique internationale.»

«*Le travail de Kyaw Hla Aung incarne l'esprit du Prix Aurora. Il démontre l'impact exceptionnel qu'un individu peut avoir dans la lutte contre l'injustice qui semble souvent invincible, et nous incite à considérer comment un pas en avant courageux pour soutenir les personnes les plus vulnérables du monde peut créer un impact hors de portée*» a dit Mary Robinson, membre du Comité de Sélection du Prix Aurora et ancienne Haut-commissaire des Nations Unies aux droits de l'Homme.

Des figures humanitaires internationales de premier plan et des membres du Comité de Sélection du Prix Aurora, tels Shirin Ebadi, lauréate du Prix Nobel; Mary Robinson, ancienne présidente de l'Irlande; Gareth Evans, ancien ministre des Affaires étrangères de l'Australie et président émérite de l'International Crisis Group; Ernesto Zedillo, ancien président du Mexique; Lord Ara Darzi, directeur de l'Institut d'innovation en santé mondiale de l'Imperial College de Londres; Samantha Power, ancienne ambassadrice des États-Unis auprès des Nations Unies; et Bernard Kouchner, co-fondateur de Médecins Sans Frontières et ancien ministre français des Affaires étrangères, étaient en Arménie pour honorer le lauréat du Prix Aurora 2018.

Kyaw Hla Aung a été félicité par le Dr Tom Catena, qui a reçu le Prix Aurora 2017 pour son engagement exceptionnel à fournir des soins médicaux d'urgence à 750 000 personnes dans les monts Nuba du Soudan déchirés par la guerre. Il a déclaré: «*le Prix Aurora a créé une véritable lumière pour notre peuple à Nuba, il a aidé à reconstruire la résilience de notre communauté, pour finalement garder les gens en vie. Je suis fier de partager le manteau du Prix Aurora avec un humanitaire aussi altruiste que Kyaw Hla Aung. Je le félicite d'avoir reçu ce Prix et j'applaudis ses efforts incroyablement désintéressés pour lutter pour une si noble cause.*»

Les invités à la Cérémonie du Prix Aurora, ont également honoré les contributions des autres Humanitaires du Prix Aurora 2018: le docteur Sunitha Krishnan, défenseuse des droits des femmes et co-fondatrice de Prajwala en Inde et le Frère Tomás González Castillo fondateur de La 72, un centre d'accueil qui soutient les migrants d'Amérique Centrale au Mexique.

ԻՆՉՈՒՒ ԱՊՐԻԼԻ 24, ԿԱՄ
ԻՆՉՊԵՍ ՉՈԼՈԼԵԱՆ
ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ
ՅԻՇԵՑՐԵՑԻՆ ՀԱՅԵՐԻ
ՉԱՐԴԻ ՄԱՍԻՆ

Լաուրա ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(© sputnik Asatur Yesayants)

Հայոց ցեղասպանութիւնը չի կտորել Չոլոլեանների ոգին: Նրանց յաջողուել է ոչ միայն փրկուել այդ սարսափելի ոճիրից, այլ նաև իրենց աւանդն ունենալ այդ ողբերգութեան զոհերի յիշատակը հաւերժացնելու մէջ:

Հայոց ցեղասպանութեան զոհերի յիշատակի ամսաթիւը՝ ապրիլի 24-ը, յայտնի է իւրաքանչիւր հայի: Բայց քչերը գիտեն, որ առաջին անգամ այն նշել են 1919 թ.՝ յիշատակի պատարագ մատուցելով հենց Կոստանդնուպոլսում: Այն անցկացնելու նախաձեռնութեամբ հանդէս է եկել ռումիկահայ պատմաբան Յակոբ Սիրունին (Չոլոլեանը):

Այս մասին Sputnik Արմենիայի հետ զրոյցում պատմեց Յակոբի ազգական, Ֆրանսիայի հայ բժիշկների ընկերակցութեան նախկին նախագահ, դեղագործ Պատրիս Չոլոլեանը:

Նա Երևան էր ժամանել Օսմանեան և Ռուսական կայսրութիւնների պետական գործիչ, հայագի Մանուկ բէյ Սիրոյեանին նուիրուած երկօրեայ համաժողովին մասնակցելու համար:

Համաժողովի շրջանակում, որը տեղի ունեցաւ Երևանում յունիսի 7-8-ը, նա պատմեց Յակոբ Սիրունիի գործունեութեան մասին և հանրութեանը ներկայացրեց իրապարակումներ ազգականի անձնական արխիւից՝ նուիրուած Մանուկ բէյ Սիրոյեանին:

Սիրունին իրաջքով է յաջողուել փրկուել Օսմանեան կայսրութեան իրականացրած ցեղասպանութիւնից: Առաջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքում նա թաքնուել է Կոստանդնուպոլսում յոյների տանը: Նրա եղբայրը է Պատրիսի հայրը՝ Գրիգորը, արտաքսուել են:

1918թ. Սիրունին դուրս է եկել ընդհատակից: Արդէն 1919թ. հայերի խումբը՝ Յակոբի գլխաւորութեամբ, Կոստանդնուպոլսում ստեղծել է յատուկ կոմիտէ՝ յիշատակի միջոցառումներ կազմակերպելու համար՝ նուիրուած Հայոց ցեղասպանութեան չորրորդ տարեկիցին:

«Կոմիտէն հաստատել է ամսաթիւը՝ ապրիլի 24-ը, որն արդէն յետոյ ընդունուել է ամբողջ աշխարհի

LE PRIX AURORA 2018
DÉCERNÉ À KYAW HLA AUNG

AURORA PRIZE
FOR AWAKENING HUMANITY

Les cofondateurs du Prix Aurora, Vartan Gregorian, Noubar Afeyan et Ruben Vardanyan, ainsi que les membres estimés du Comité de sélection de l'organisation, se félicitent des efforts exceptionnels de Kyaw Hla Aung et des Humanitaires Aurora 2018. En tant que sauveurs des temps modernes qui mettent leur propre vie en danger pour sauver les autres, ils servent à inspirer la communauté mondiale à adopter un engagement envers notre humanité commune. ■

(Aurora Prize)

«*հայերի կողմից*», – հարցազրոյցում ասաց Պատրիս Չոլոլեանը:

Ճիշտ է՝ 1919թ. ապրիլի 24-ին Հայոց ցեղասպանութեան յիշատակի օրը նշել են նեղ կազմով, Կոստանդնուպոլսի պատրիարք Չաւեն Եղիայեանի վատ ինքնազգացողութեան պատճառով աւելի մեծամասշտաբ միջոցառումները տեղափոխուել են յաջորդ օրը՝ ապրիլի 25-ը:

Այդ ժամանակ Օսմանեան կայսրութեան տարածքում անգլիական և ֆրանսիական զօրքերն էին, ռուսի թուրքերը չեն խոչընդոտել հայերի նախաձեռնութեանը:

1922թ. Յակոբ Սիրունին տեղափոխուել է Ռումիկիա, իսկ նրա եղբայր Գրիգորը հաստատուել է Ֆրանսիայում:

Սիրունին Բուխարեստում հիմնել է Հայկական մշակոյթի տուն և հայ արուեստի թանգարան: Նա զբաղուել է հասարակական գործունեութեամբ, հանդէս է եկել որպէս *օպերատոր*, իրապարակախօս և դասախօս: Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից յետոյ մեղադրուել է ազգայնամոլական գաղափարների մէջ և 10 տարով արտաքսուել:

Այդ ժամանակ Գրիգոր Չոլոլեանը Փարիզում լուսանկարչի *կարիերա* է արել, ֆոտոսրահ բացել:

Նրան պատկանում են բացառիկ *կարեր*՝ մեծ հայ *կոնկոզիտոր* Կոմիտասի, աւստրիացի գրող, «Մուսա լեռան քառասուն օրը» գրքի հեղինակ Ֆրանց Կերֆելի լուսանկարները, ինչպէս նաև գեներալ Անդրանիկ Օզանեանի յուղարկաւորութիւնից եզակի լուսանկարներ:

Ավելի ուշ նրա մօտ լուսանկարուել են այնպիսի նշանաւոր մարդիկ, ինչպիսիք են Շոն Քոներին և Առնոլդ Շվարցենեգերը:

Եղբայրները թեկուզ յաճախ չեն տեսնուել, բայց մշտապէս նամակագրական կապի մէջ են եղել, պատմեց Պատրիս Չոլոլեանը:

Յակոբը մահացել է 1973թ., իսկ երկու տարի անց Փարիզում մահացել է նրա եղբայր Գրիգորը: ■

(Armenia Sputnik)

COMMUNICATIONS

NAISSANCE

Aline Ballman et Vatché Garibian ont la joie d'annoncer la naissance de leur fils, **Minas Paul**, né le 20 avril à Genève.

Toutes nos félicitations aux heureux parents.

DONS

A Artzakank-Echo

Fondation Armenia CHF 500.-

Pour le repos de l'âme de M. Jacques Gabrache

Pour le Fonds Arménie

M. Avedis Kizirian CHF 100.-

Pour la paroisse de Genève - Saint-Hagop

M. Avedis Kizirian CHF 100.-

Pour la Fondation Armenia - compte Réverbères de la mémoire: CH79 0024 0240 2898 5001 X

M. & Mme Vahé Gabrache	CHF	50'000.-
M. & famille Maurice Levy	CHF	10'000.-
M. Albert Boghossian	CHF	5'000.-
M. Jean Altounian	CHF	5'000.-
M. & Mme Onnig Garibian	CHF	2'000.-
M. Alain Bordier	CHF	1'000.-
M. Jérôme Gauthey	CHF	1'000.-
M. & Mme Berdj Setraikian	CHF	1'000.-
M. & Mme Ara Aharonian	CHF	580.-
M. Osman Barbir	CHF	500.-
M. Marc Léon Cabian	CHF	500.-
M. Philippe Chevrier	CHF	500.-
M. Francis Clivaz	CHF	500.-
M. Mélik Ohanian	CHF	447.-
M. Gérard Brunner	CHF	400.-
M. & Mme Raffi Garibian	CHF	300.-
M. & Mme P. & V. Ruffray et Korol	CHF	300.-
M. Vahakn Vanliyan	CHF	300.-
Artzakank-Echo	CHF	200.-
M. Krikor Istanbuli	CHF	200.-
M. Jean-Vahé Nigolian	CHF	200.-
M. Harout Missirian	CHF	200.-
M. & Mme T. & A. Galuzka	CHF	200.-
Stefan Kristensen & Anna Barseghian	CHF	150.-
David Bouvier & Valentina Calzolari	CHF	100.-
M. Willy Maurice Bollag	CHF	100.-
M. & Mme Jean-François Duchosal	CHF	100.-
M. Alain Forestier	CHF	100.-
M. & Mme Antonio Vendeiro	CHF	100.-
Mme Christina Armenian	CHF	100.-
Mme Linda Gabrielian	CHF	100.-
M. Zaré Kurkdjian	CHF	100.-
M. & Mme Simon Tavitian	CHF	100.-
Mme Agavni Sirmakes	CHF	100.-
M. & Mme Robert Yeterian	CHF	100.-
Mme Audrey Selian	CHF	100.-
Mme Méliné Vincent	CHF	50.-
M. Stephan Chayto	CHF	50.-
Mme Sandra Vendeiro	CHF	40.-
M. Keucheyan	CHF	20.-
Anonyme	CHF	100.-
Anonyme	CHF	100.-

RENDEZ-VOUS

Messes arméniennes
en Suisse alémanique et à Neuchâtel

Date	Heure	Lieu	Adresse
05.08.2018	11 45	Kath.Kirche Bernrain	8280 Kreuzlingen TG
12.08.2018	14 30	Kath. Kirche Nussbaumen	5415 Baden AG
19.08.2018	14 30	Röm. Kath. Kirche	8600 Dübendorf ZH
02.09.2018	11 45	Kath.Kirche Bernrain	8280 Kreuzlingen TG

www.armenische-kirche.ch
Pfr.ShnorkTchekidjian Tel: 079/704 74 87

Troupe de danse SANAHIN

Rentrée 2018/2019: mercredi 13 septembre 2018

Les inscriptions sont ouvertes dès maintenant pour les nouveaux élèves à partir de 6 ans soit pour les enfants nés en 2012 et après.

Pas d'inscription en cours d'année

christinesedef@hotmail.com

UN AUTOMNE EN ARMÉNIE
À LA DÉCOUVERTE DE L'HISTOIRE,
LA NATURE ET L'HOSPITALITÉ ARMÉNIENNES
UN PÉRIPLÉ EXCLUSIF DE 15 JOURS
DU 15 AU 29 SEPTEMBRE 2018
Kasoar Travel • Est 16 • 2300 La Chaux-de-Fonds
079 314 73 27 • info@kasoartravel.com • www.kasoartravel.com

Remerciements

Sirpuhi Trachsler-Kurkdjian remercie chaleureusement tous ses amis et connaissances qui, par leurs messages, appels et visites, lui ont témoigné de leur soutien et lui ont apporté beaucoup de réconfort pendant ses séjours à l'hôpital.

ATTENTION A NOS LECTEURS/LECTRICES

Si vous n'avez pas encore réglé vos cotisations 2018 (novembre 2017 - octobre 2018), nous vous remercions de le faire rapidement afin de nous épargner des frais de rappel.

L'équipe d'Artzakank

IMPORTANT!

Dernier délai pour recevoir des articles et communications à publier dans notre prochain numéro:
15 août 2018.

En cas de retard, veuillez prendre contact avec la rédaction **AVANT** cette date.

ԺԸՆԵԻ ԵՒ ԼԵՄԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

PAROISSE DE GENEVE
REGION LEMANIQUE
SAINT-HAGOP
EGLISE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE

Տ Օ Ն Ա Ց Ո Յ Ց
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՕԳՈՍՏՈՍ - ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2018

- ԿԻՐԱԿԻ 5 ՕԳՈՍՏՈՍ** - ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ՝ Ս. ԱՍՏՈՒԾԱԾՆԻ ՊԱՅՈՑ:
- ՇԱՔԱԹ 11 ՕԳՈՍՏՈՍ** - ՏՕՆ ՇՈՂԱԿԱԹԻ՝ ՍՈՒՐԲ ԷԶՍԻԱԾՆԻ, ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ՏԵՍԻԼԵԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆ:
- ԿԻՐԱԿԻ 12 ՕԳՈՍՏՈՍ** - ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԾԱԾՆԻ, ՉԿՆԻ ՊԱՏԱՐԱԳԻ ԽԱՂՈՂՕՐՅՆԷՔ:
- ԵՐԿՈՒՇԱՔԹԻ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ** - ՅԻՇԱՍԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ:
- ԿԻՐԱԿԻ 19 ՕԳՈՍՏՈՍ** - Բ. ԿԻՐԱԿԻ ՉԿՆԻ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ:
- ԵՐԵՔՇԱՔԹԻ 21 ՕԳՈՍՏՈՍ**- ԾՆՈՂԱՑ Ս. ԱՍՏՈՒԾԱԾՆԻ՝ ՅՈՎԱԿԻՄԱՅ ԵՒ ԱՆԱՅԻ ԵՒ ԻՂԱՔԵՐ ԿԱՆԱՆՑ:
- ԿԻՐԱԿԻ 26 ՕԳՈՍՏՈՍ** - ԳԻՏ ԳՕՏԻՈՅ Ս. ԱՍՏՈՒԾԱԾՆԻ:
- ՇԱՔԱԹ 1 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ** - ՆԻԿԻՈՅ ՍՈՒՐԲ ԺՈՂՈՎՈՅՆ 318 ՀԱՅՐԱՊԵՏԱՅՆ, 325 ԹՈՒՆ:
- ՇԱՔԱԹ 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ** - ՏՕՆ ԾՆԱԴԵԱՆ ՍՐԲՈՒՅԻՈՅ ԿՈՒՍԻՆ ՄԱՐԻԱՍՈՒ՝ ՅԱՆԱՅԷ:
- ԿԻՐԱԿԻ 15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ** - ՏՕՆ ՎԵՐԱՑՄԱՆ ՍՐԲՈՅ ԽԱՉԻՆ՝ ԽԱՉԿԵՐԱՅ:
- ԵՐԿՈՒՇԱՔԹԻ 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ** - ՅԻՇԱՍԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ:
- ՈՒՐԱԹ 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ** - ՏՕՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ. ԿԱՏԱՐԻ ՄԱՂԹԱՔԷ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՅԵԿԵՂԵՑԻՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ:
- ՇԱՔԱԹ 29 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ** - ՏՕՆ ՍՈՒՐԲ ԳԵՈՐԳԱՅ ՉՕՐԱՎԱՐԻՆ:
- ԿԻՐԱԿԻ 30 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ** - ՏՕՆ ՎԱՐԱԳԱՅ ՍՐԲՈՅ ԽԱՉԻՆ:

ԺՆԵԻ ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ, ԽԱՂԱՂ ՈՒ ՀԱՄԵՐԱՇԽ ՄԹՆՈՒՈՐՏԻ ՄԷՋ՝ ԿԻՐԱԿԻ 1 ՅՈՒԼԻՍ 2018-ԻՆ, ԿԱՏԱՐՈՒԵՑԱԲ ԾԽԱԿԱՆ ՆՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԱՆՂԱՄՆԵՐՈՒՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սիրով կուգանք մեր գաղութի անդամներուն տեղեկացնելու թե՛ Կիրակի 1 Յուլիս 2018-ին, ժնեի Ս. Յակոբ մայր եկեղեցւոյ մէջ մատուցուեցաւ Ս. Եւանմահ Պատարագ՝ ձեռամբ Առաջնորդական Տեղապահ Յոզ. Տ. Գուսան Վարդապետ Ալճանեանի: Պատարագի աւարտին եկեղեցւոյ ներքեւի սրահին մէջ խաղաղ ու համերաշխ մթնոլորտի մը մէջ գումարուեցաւ Ծխական խորհուրդի տարեկան անդամական ժողովը ու հաշուետուութիւնը:

Ժողովը բացուեցաւ Տեղապահ Հայրսուրբին աղօթքով: Ժողովի ատենապետութիւնը վարեց Տիկին Թային Աւագեան, իսկ քարտուղարութիւնը ստանձնեց Տիկին Մետա Խաչատրեան: Ներկայ էին 70 եւ ւելի անդամներ: Ժողովի աւարտին ներկայ ծխական խորհուրդի անդամները 6 տարուան պաշտօնավարութենէն յետոյ ներկայացուցին իրենց հրաժարականը ու չառաջադրուեցան: Նոր առաջադրուած 9 անդամներ ժողովին մասնակից բոլոր ներկայ անդամներու համաձայնութեամբ ընտրուեցան որպէս ծխական խորհուրդի նորընտիր անդամներ պաշտօնավարելու 3 տարուան շրջանի մը համար՝ վերընտրուելու իրաւունքով:

Տեղապահ Հայրսուրբը իր շնորհակալութիւնը յայտնեց հին խորհուրդի անդամներուն որոնց հետ չորս ու կէս տարիներ միասին աշխատեցաւ: Ապա Պահպանիչ աղօթքով օրհնեց նորընտիր անդամներուն, մաղթելով անոնց յաջողութիւն ու Աստուծոյ օգնութիւնը իրենց այս նուիրական առաքելութեան մէջ:

Այս առթիւ կուգամ յանուն մեր նորընտիր անդամներուն եւ իմ կողմէ մեր խորին շնորհակալութիւնը յայտնելու իրենց շրջանը աւարտած հին ծխական խորհուրդի բոլոր անդամներուն, եկեղեցւոյ երգչախումբի բոլոր մասնակիցներուն, սարկաւազներուն եւ դպիրներուն. Աստուած օրհնէ ձեր բոլորը եւ ւելիով վարձատրէ ձեզմէ իւրաքանչիւրին:

Պատրաստեց Տէր Գուսան Վրդ. Ալճանեան

Le nouveau comite de la paroisse
Genève région lémanique
Saint-Hagop
Eglise apostolique arménienne
élu le 1er juillet 2018 à Troinex

- Monsieur VARTZBED Viken, président
- Monsieur KHORCHITIAN Raffi, vice-président
- Moonsieur GUZEL-TACHIAN Hagop, trésorier
- Madame TROSSIAN Maral, Secrétaire
- Madame GASPARYAN Ani Aide secrétaire
- Monsieur AMIRDZHANYAN Karen, conseiller
- Monsieur DERDERIAN Nechane, conseiller
- Monieur MAHMEDOV Arthur, conseiller
- Monsieur OZMERINOGLU Gilbert, conseiller

ԹՕՓԱԼԵԱՆ ԴՊՐՈՑ ECOLE TOPALIAN

Fondation Hagop D.Topalian: Route de Troinex 64, CH-1256 Troinex (Genève)
ecole.topalian@centre-armenien-geneve.ch; www.centre-armenien-geneve.ch
Réalisation Maral Wurry

No. 37

Յակոբ Թօփալեան դպրոցի տարեվերջի հանդեսը

Յունիսի 17-ին ժնկի Յակոբ Թօփալեան դպրոցում կայացաւ դպրոցի սաների տարեվերջեան հանդեսը՝ ջերմ հայկական մթնոլորտում: Աշակերտները հիւրերին ներկայացրեցին հայոց լեզուով արտահայտուելու իրենց կարողութիւնները՝ կատարելով մի շարք հայրենասիրական երգեր:

Լաւագոյն աշակերտները պարգւատրուեցին մեդալներով:

Իսկ շրջանաւարտները ստացան իրենց աւարտական դիպլոմները:

Տօնական օրը շարունակուեց դպրոցի բակում, որտեղ երեխաներին սպասում էին փչովի ամրոցը, քաղցր բամբակը և համեղ հայկական խոհանոցը: Թօփալեան դպրոցը բոլորին մաղթում է ուրախ ամառ և գրկաբաց սպասում է իր աշակերտներին նոր ուսումնական տարրում:

Տիրուհի Գալստյան

Rentrée prochaine le 12 septembre 2018 à 10h.

Fête de l'école Topalian - dimanche 17 juin :

Les enseignantes, les élèves et leurs parents ont fêté la fin de l'année scolaire. Annie Messrobian, accompagnée des plus petits de l'école, a dit le mot d'accueil. Un spectacle chaleureux et émouvant a été présenté par les cinq classes.

Madame Anahit Harutunyan conseillère, chargée d'affaires à l'Ambassade d'Arménie, a honoré l'école par sa présence et a remis les diplômes de fin de cursus à Lilite Kurghinyan, Lucinée et Paulina Doudak. Les enseignante sont attribué les médailles du mérite aux élèves studieux qui ont fourni beaucoup d'efforts cette année: Lilia Verdyan, Valentine Danoux, Maya Matian, Levon Kurghinyan et Alik Khorchidian.

Les grillades étaient offertes gracieusement par Nathalie et Alexis Doudak afin de fêter le diplôme de leurs filles Paulina et Lucinée. Les barba papa par Haykoush. La fête s'est terminée sur une note de douceur que les mamans avaient préparée.

Հուիցերահայ Միութիւն Union Arménienne de Suisse

L'U.A.S recherche activement des membres pour compléter son comité.
Rejoignez notre équipe et participez, vous aussi, à la vie culturelle de la communauté arménienne.
Nous avons besoin de vos idées et de votre énergie !

L'U.A.S c'est quoi ?

L'Union Arménienne de Suisse a vu le jour à Genève en 1946. Ses principaux objectifs sont :

- Servir et défendre les intérêts de ses membres dans les domaines : social, historique, culturel, sportif, entraide ...
- Maintenir parmi ses membres les traditions arméniennes et encourager la création.
- Faire connaître en dehors de l'association les valeurs identitaires de la nation arménienne, son histoire passée et présente.
- Favoriser la collaboration avec les diverses organisations arméniennes de Suisse et d'Arménie.
- Resserrer et développer les liens d'amitié qui ont unis dans le passé et jusqu'à présent la Suisse et le peuple arménien.

Pourquoi intégrer le comité de l'U.A.S ?

Faire partie du comité de l'U.A.S, c'est avant tout une conviction, une motivation personnelle, le désir d'apporter sa touche personnelle aux activités de l'association.

A quelle fréquence le comité se réunit-il ?

Une fois par mois. Mais lors d'événements de plus grande ampleur, les rencontres sont plus fréquentes.

Qui sont les membres du comité ?

Le comité est élu par l'Assemblée Générale tous les 3 ans. Selon les statuts actuels, il se compose de 8 membres et d'un président, des femmes et des hommes dynamiques, prêts à s'investir. Sont candidats pour les élections 2018 : *Hilda Avakian, Gacia Baghdassarian, Julietta Ovanesian, Kristina Zakarian, Grant Akopyan, Shant Ghouchian, Raffi Giragossian, Vahan Mkhitarian.*

Complétez cette équipe avec votre savoir-faire !

Quelles sont les exigences pour intégrer l'association ?

- Être membre de l'association ou le devenir en réglant sa cotisation annuelle.
- Être motivé !
- Avoir envie de partager ses compétences et ses idées.

Quand se déroulent les élections du prochain comité ?

Dimanche 30 Septembre 2018

Comment poser sa candidature ?

En envoyant un mail à info@uasdirect.com

📍 Prochain évènement U.A.S. :
Traditionnel Khorovadz 26 août 2018